

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Klára Gaňová

Problematika bilingvismu u dvojčat

Olomouc 2020

Vedoucí práce: Mgr. Adéla Hanáková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci náležitě cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci dne

.....

Klára Gaňová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala mé vedoucí diplomové práce Mgr. Adéle Hanákové, Ph.D., která mi poskytla odborné vedení a cenné rady, kterých si velmi vážím. Dále bych chtěla poděkovat všem maminkám zapojených do výzkumu, které mi věnovaly svůj čas a bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

Úvod	7
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Bilingvismus	8
1.1 Terminologické vymezení	8
1.2 Dělení bilingvismu.....	9
1.3 Bilingvní rodina	11
1.3.1 Mateřský jazyk	12
1.3.2 Typologie bilingvních rodin	12
1.3.3 Komunikační strategie	14
1.4 Multikulturní prostředí.....	15
2 Akvizice jazyka	16
2.1 Akvizice jazyka u bilingvních jedinců.....	16
2.1.1 Jazykový vývoj bilingvních mluvčích.....	16
2.1.2 Psycholingvistické zvláštnosti bilingvních mluvčích.....	19
2.2 Akvizice jazyka u monolingvních jedinců.....	21
2.2.1 Terminologie	21
2.2.2 Stádia ontogeneze řeči	23
2.2.3 Charakteristiky související s vývojem řeči.....	25
2.3 Akvizice jazyka u dvojčat.....	27
2.3.1 Charakteristiky osvojování jazyka u dvojčat.....	28
2.3.2 Opožděný vývoj řeči u dvojčat.....	28
2.3.3 Řeč dvojčat	30
3 Dvojčata.....	31
3.1 Vícečetná gravidita	31

3.1.1	Faktory ovlivňující výskyt vícečetné gravidity	31
3.1.2	Předčasný porod a nedonošenost	32
3.2	Dělení dvojčat	33
3.2.1	Monozygotní dvojčata	33
3.2.2	Dizygotní dvojčata.....	33
3.3	Sourozenecké konstelace	33
3.4	Identita dvojčat	36
3.5	Lateralita u dvojčat	37
II	PRAKTICKÁ ČÁST	39
4	Výzkumné šetření	39
4.1	Cíl šetření a výzkumné otázky	39
4.2	Metodika a metody výzkumného šetření	40
4.2.1	Kvalitativní výzkum	40
4.2.2	Rozhovor a pozorování.....	40
4.2.3	Fixace dat.....	41
4.2.4	Analýza dokumentů	41
4.2.5	Případová studie	41
4.3	Charakteristika výzkumného vzorku	42
4.4	Harmonogram výzkumného šetření	42
4.5	Průběh samotného šetření	43
5	Případové studie	45
5.1	Rodina 1	45
5.1.1	Rodinná anamnéza.....	45
5.1.2	Osobní anamnéza dvojčat.....	46
5.1.3	Charakteristiky dvojčat.....	49
5.2	Rodina 2.....	49

5.2.1	Rodinná anamnéza.....	50
5.2.2	Osobní anamnéza dvojčat.....	50
5.2.3	Charakteristiky dvojčat.....	53
5.3	Rodina 3.....	53
5.3.1	Rodinná anamnéza.....	53
5.3.2	Osobní anamnéza dvojčat.....	54
5.3.3	Charakteristiky dvojčat.....	57
5.4	Rodina 4.....	57
5.4.1	Rodinná anamnéza.....	58
5.4.2	Osobní anamnéza dvojčat.....	58
5.4.3	Charakteristiky dvojčat.....	60
5.5	Rodina 5.....	61
5.5.1	Rodinná anamnéza.....	61
5.5.2	Osobní anamnéza dvojčat.....	61
5.5.3	Charakteristiky dvojčat.....	63
5.6	Rodina 6.....	64
5.6.1	Rodinná anamnéza.....	64
5.6.2	Osobní anamnéza dvojčat.....	65
5.6.3	Charakteristiky dvojčat.....	66
6	Diskuse.....	68
	Závěr.....	73
	Doporučení pro praxi a další výzkum.....	74
	Použitá literatura.....	75
	Seznam tabulek.....	79
	Přehled zkratk.....	80
	Seznam příloh.....	81

Úvod

Námětem pro zpracování diplomové práce zabývající se problematikou bilingvismu u dvojčat byla má osobní zkušenost. V polovině mého studia na univerzitě jsem začala docházet ke dvěma chlapcům – jednovaječným dvojčatům. Tito chlapci užívali jazyk otce, tedy němčinu, zároveň jazyk matky, tudíž češtinu a k tomu užívali svůj vlastní komunikační systém, který v literatuře nacházíme pod pojmem „řeč dvojčat“. Současně jsem si všimla, že jako dvojčata vykazují specifické znaky v chování, ale také v komunikaci. Zároveň jsem u nich pozorovala obtíže plynoucí z bilingvní výchovy v jazykových oblastech. Shledala jsem tedy fenomén dvojčat a fenomén bilingvismu za zajímavý a rozhodla jsem se je zpracovat ve své diplomové práci. Pro souhrnné označení těchto dvou fenoménů užívám termín „dvojí jinakost“.

Cílem této diplomové práce je analýza bilingvismu u dvojčat. Práce je tvořena ze dvou ústředních částí. První část diplomové práce je teoretická, druhá část je praktická. Teoretická část je strukturována do tří stěžejních kapitol. První kapitola pojednává o bilingvismu, a to nejprve terminologicky, poté představuje dělení tohoto fenoménu, popisuje pojem bilingvní rodina a následně přináší náhled na multikulturní prostředí. Druhá kapitola nese název Akvizice jazyka a jejím obsahem je komparace osvojování jazyka u monolingvních jedinců, bilingvních jedinců a u dvojčat, které samozřejmě mohou být také monolingvní nebo bilingvní, ale jejich osvojování jazyka přináší určité zvláštnosti. Třetí důležitou částí je kapitola pojednávající o dvojčatech. Ta je dělena do pěti klíčových podkapitol – Vícečetná gravidita, Dělení dvojčat, Vztahy dvojčat v rodině, Identita dvojčat a Lateralita dvojčat.

Také praktickou část tvoří tři stěžejní kapitoly. Nejprve je to kapitola s názvem Výzkumné šetření, ve které nalezneme cíle šetření a stanovené výzkumné otázky, charakteristiku výzkumného vzorku, časový harmonogram výzkumného šetření a samotný průběh šetření. Následuje kapitola pojednávající o šesti případových studiích, kterou lze považovat za těžiště celé práce. V poslední kapitole nesoucí název Diskuze jsou popsány odpovědi na výzkumné otázky, také se zamýšlím nad limity celé práce a jejími etickými aspekty. Na závěr práce poskytnu doporučení pro praxi a další možný výzkum.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Bilingvismus

Na naší planetě se dnes mluví více jak šesti tisíci jazyky. Někomu se může zdát, že bilingvismus se týká jen omezené skupiny lidí. Uvážíme-li však toto číslo (tedy 6000 jazyků v rámci existujících přibližně 200 států), zjistíme, že více než polovina obyvatelstva zřejmě používá, alespoň dvou jazyků a zhruba dvě třetiny populace vyrůstá v mnohojazyčném prostředí. Tato problematika se úzce dotýká i České republiky. Z historického hlediska nesmíme opomíjet vztah němčiny a češtiny, který v některých oblastech nejen díky dialektu přetrvává dodnes. Rovněž vztah česko-slovenského recipročního bilingvismu nebo také vztah polštiny a češtiny v pohraničních oblastech. V neposlední řadě je třeba zmínit vliv globalizace a také migrace, které posilují přirozený bilingvismus v naší republice a jsou poněkud novými jevy (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

Byť se může široké veřejnosti jevit dvojjazyčnost (potažmo vícejazyčnost) jako fenomén dnešní doby, s ohlédnutím do historie zjišťujeme, že má v České republice svou tradici, místo a nezastupitelnou roli.

1.1 Terminologické vymezení

Vymezení termínu bilingvismus se v odborné literatuře poměrně liší. Definice tohoto jevu jsou nejednotně pojímány různými odborníky z rozlišných vědních odvětví.

Jak tvrdí Morgensternová a kol. (2011) většina publikací termín **bilingvismus** používá k označení dvojjazyčnosti, tak vícejazyčnosti jako takové. Termín monolingvismus (jednojazyčnost) je tedy používán jako opozitum k termínu bilingvismus. V poslední době se objekt zájmu rozšířil na pole zabývající se cíleně vícejazyčností tedy **multilingvismem**.

Podle Kerekrétiové (2016) je možné bilingvismus chápat jako ovládnutí dvou, či více jak jednoho jazyka, případně dialektu. Jazyky mohou být používány na různé, ale i stejné úrovni. Naproti tomu stojí definice Bloomfielda (1935, s. 56), která důrazně uvádí, že bilingvismus je „*schopnost ovládat dva jazyky jako rodilý mluvčí*“. Zde je na místě podotknout, že s perfektním a naprosto rovným ovládnutím dvou jazyků na stejné úrovni se setkáváme velmi ojediněle a tudíž by dle tohoto pojetí jako bilingvní nemohl být označován

téměř nikdo (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011). Odlišnou definici předkládá Macnamara (in Šulová, 2005, s. 149), který tvrdí, že „*bilingvní jedinec je ten, který disponuje kompetencí v jiném než mateřském jazyce, alespoň v jedné z těchto oblastí – porozumění, mluvení, čtení, psaní*“.

Gros-Jean (in Yule, Rutter, 1987, s. 109) definuje bilingvismus jako „*zcela běžné používání dvou a více jazyků*“ a dodává, že bilingvismus nemá žádný efekt, ať už pozitivní nebo negativní na kognitivní vývoj dítěte.

V Pedagogickém slovníku autorů Průchy, Walterové a Mareše (2003, s. 25) je vymezena definice bilingvismu jako „*schopnost jedince mluvit dvěma jazyky. V přesnějším psycholingvistickém vymezení je bilingvismus druh komunikační kompetence, umožňující realizovat různé komunikační potřeby pomocí jak prvního, tak druhého jazyka*“.

Podle Štefánika (in Lechta a kol., 2010) se názory na to, kdo je bilingvistou a kdo není, velice různí. Nejdůležitějším aspektem na vliv finální definice je podle něj kritérium, pro které se rozhodneme a na základě, kterého poté konkrétní osoby posuzujeme. Podobně přemýšlí i Mackey (in Morgensternová a kol., 2011), který tvrdí, že bychom se neměli ptát, zda je někdo bilingvní, ale jak moc je bilingvní.

Z předcházejícího textu vyplývá, že vymezení bilingvismu je poněkud problematické. Jelikož jsou definice nejednotné, je nutné na bilingvismus nahlížet z různých perspektiv.

1.2 Dělení bilingvismu

Jak uvádí Kropáčová (2006) jednotná kategorizace pojmu bilingvismus neexistuje. Můžeme na ně nahlížet z různých hledisek třídění.

V české literatuře existuje několik typologií bilingvismu, v této práci budeme vycházet z rozdělení podle Morgensternové a kol. (2011).

Autorky rozdělují bilingvismus podle základního dělení na **individuální** a **společenský**. Uvádějí, že termín bilingvismus je obvykle zkrácenou formou pro pojem individuální bilingvismus. Znamená to tedy, že bilingvní jedinec používá ještě jiný jazyk, než je jazyk komunity. Může se jednat o něj samotného nebo o bilingvní menšinu či rodinu. Naproti tomu stojí termín **diglosie**, jenž se používá pro označení termínu společenský

bilingvismus. Pojem *diglossia* pochází z řečtiny a překládá se jako dva jazyky. Hovoříme tedy o dvou jazycích, které jsou užívány ve stejné geograficky vymezené oblasti. Autorky popisují dva typy situací, které mohou nastat mezi individuálním a společenským bilingvismem. První z nich popisuje diglosii zároveň s existencí individuálního bilingvismu. V této komunitě používají lidé střídavě dva nebo více jazyků. V druhém případě se jedná o diglosii bez individuálního bilingvismu. V tomto případě lidé v rámci určité geografické oblasti jedné země hovoří rozdílnými jazyky. Baker (1995) uvádí, že tato situace může nastat většinou jen v teoretické rovině, ale z historického pohledu je možné se setkat s několika ojedinělými případy.

K rozdělení bilingvismu na individuální a společenský se přiklání i další autoři. Například Jelínek (in Kropáčová, 2006) jej kategorizuje na individuální a kolektivní (sociální). Černý (1998) hovoří o bilingvismu individuálním a skupinovém.

Dále autorky Morgensternová a kol. (2011) rozdělují bilingvismus podle několik atributů, a to:

- úrovně ovládnutí jazyka,
- způsobu osvojení jazyků,
- věku osvojení jazyků,
- rovnováhy mezi jazyky.

Podle úrovně ovládnutí jazyka rozdělujeme bilingvismus na receptivní a produktivní. **Receptivním** bilingvismem rozumíme pasivní znalost jazyka, zatímco **produktivním** míníme aktivní znalost jazyka, ale zahrnujeme zde i receptivní dovednosti, tzn. porozumění a čtení. Dle způsobu osvojení jazyků rozdělujeme dvojjazyčnost na přirozenou (primární) a umělou (sekundární). Je-li jazyk osvojován v domácím prostředí či pobytem v cizí zemi hovoříme o bilingvismu **primárním**. Jedná-li se o formální výuku cizího jazyka, pak jde o bilingvismus **umělý**. Štefánik (in Morgensternová a kol., 2011) toto dělení doplňuje o **intencionální bilingvismus**, kterým rozumíme, když se jeden z rodičů stejného mateřského jazyka rozhodne používat v komunikaci s dítětem jazyk jiný než ten, který je jeho mateřský. Dle věku začátku osvojování dalšího jazyka rozlišujeme bilingvismus **simultánní** (souběžný), při kterém si dítě osvojuje dva a více jazyků již od narození či raného věku. A dále bilingvismus **sukcesivní** (konsekutivní, následný), který poté rozdělujeme na raný a pozdní. Ten nastává tehdy, když

k osvojování druhého jazyka dochází již po získání jazykových kompetencí v jazyce prvním. V kontextu s vyváženým a dominantním bilingvismem hovoříme tehdy, chceme-li kategorizovat bilingvismus podle rovnováhy mezi jazyky. V případě **vyváženého** bilingvismu jsou oba jazyky na stejné úrovni. Při **dominantní** dvojjazyčnosti jeden z jazyků vždy převládá.

V souvislosti s dominantním a vyváženým bilingvismem poukazují autorky na specifický případ, kterým je **semilingvismus** (polojazyčnost). Tímto pojmem rozumíme nedostatečnou kompetenci v obou jazycích. Kropáčová (2006, s. 35) uvádí, že: „*za semilingvního je považován ten, kdo ve srovnání s monolingvním projevuje nedostatky v obou jazycích, např. ovládá jen úzkou slovní zásobu či nesprávnou gramatiku, vědomě přemýšlí při jazykové produkci, nepracuje s jazykem tvořivě a považuje za obtížné myslet a vyjadřovat emoce v obou jazycích*“. Gattera (in Kropáčová, 2006) tvrdí, že tento nedostatek může zapříčinit kognitivní a emocionální deficity. Dosažení vysoké jazykové kompetence v obou jazycích je tedy hlavním cílem.

Neméně zajímavé rozdělení na **BICS** a **CALP** přináší Cummins. Odlišuje základní interpersonální dovednosti (basic interpersonal communicative skills, BICS) od akademické znalosti jazyka (cognitive academic language proficiency, CALP). Složka BICS odkazuje na znalost jazyka na úrovni běžné konverzace, se kterou se setkáváme v každodenním životě, zatímco CALP označuje schopnost vyjádřit, jak ústní, tak písemnou formou pojmy a myšlenky, které jsou relevantní pro úspěch ve škole (Cummins, 2008).

1.3 Bilingvní rodina

Na tom, zda se rodiče rozhodnou vychovávat své dítě bilingvně má podle Harding-Esch a Rileyho (2008) největší podíl jazyková vybavenost samotných rodičů, dále jakým jazykem hovoří mezi sebou, jak své jazyky používají, kdo se o dítě stará, jak se staví k vlastnímu jazyku, do jaké míry udržují kontakty s širší rodinou, postavení jazyků, dostupnost jazykových pomůcek a způsob používání jazyků.

V podobném duchu uvažuje i Šulová (2004), která považuje za významné, jaký je jazyk otce nebo matky a jaký je sociální status každého z nich. Dále zda je to zároveň jazyk té země, ve které žijí. V případě, že se nejedná o úřední jazyk dané země, zda je jazyk v zemi

rozšířen, nebo naopak, zda je znehodnocován, potlačován či nenáviděn. Za důležité považuje, jak otec či matka ovládají svůj jazyk, na jaké kvalitativní úrovni se pohybují a jaká je citová vazba k tomu jazyku.

1.3.1 Mateřský jazyk

K pochopení bilingvismu se váže i otázka mateřského jazyka. Za mateřský jazyk dle Štefánika (2000) považujeme:

- jazyk, který si dítě osvojí od své matky,
- jazyk, který si dítě osvojí jako první (bez ohledu od koho),
- jazyk, který je pro dítě dominující a jehož užívání u dítěte převládá,
- jazyk, který dítě používá nejfrekventovaněji,
- jazyk, který je dítěti nejbližší.

Mezinárodní literatura vývojové lingvistiky užívá anglické pojmy „maternal speech“ nebo „motherese“ – řeč matky komunikující s dítětem. I když češtině rozumíme pojmem mateřský jazyk nejčastěji rodný jazyk, lze používat tento anglický termín jako ekvivalent (Průcha, 2011).

K otázce, který z jazyků lze u bilingvistů považovat za mateřský, se vyjadřuje autorka Skutnabb-Kangas (in Bytešníková, 2007), která navrhla čtyři kritéria k jeho určení.

1. **Kritérium původu** – jazyk, který se dítě naučilo jako první, také jazyk, kterým na něj mluví jeho nejbližší okolí, na tomto místě hovoříme zejm. o matce.
2. **Kritérium funkce (používání)** – nejčastěji používaný jazyk.
3. **Kritérium kompetence** – jazyk, který dítě ovládá nejlépe.
4. **Kritérium identifikace** – záleží na subjektivním postoji jedince, může se jednat o jazyk, který je jedinci připisován.

1.3.2 Typologie bilingvních rodin

Existují různé varianty bilingvních rodin, jež využívají různé strategie bilingvní výchovy. Autoři Harding-Esch, Riley (2008) vymezují pět typů, uvádíme je v tabulce.

Typ 1	Rodiče	Mluví různými jazyky, každý z nich v jisté míře ovládá partnerův jazyk.
	Okolní společnost	Jazyk jednoho z rodičů je dominantní pro okolní společnost.
	Strategie	Každý z rodičů používá v komunikaci s dítětem vlastní jazyk.
Typ 2	Rodiče	Mají odlišné mateřské jazyky.
	Okolní společnost	Jazyk jednoho z rodičů je dominantní pro okolní společnost.
	Strategie	Oba z rodičů mluví s dítětem nedominantním jazykem. S dominantním jazykem se dítě setkává pouze mimo domov, a to hlavně v mateřské škole.
Typ 3	Rodiče	Používají stejný mateřský jazyk.
	Okolní společnost	Jazyk okolní společnosti je odlišný od jazyka rodičů.
	Strategie	Rodiče používají v komunikaci s dítětem svůj jazyk.
Typ 4	Rodiče	Používají odlišné mateřské jazyky.
	Okolní společnost	Oba jazyky se liší od jazyka okolní společnosti.
	Strategie	Rodiče mluví s dítětem svým jazykem.
Typ 5	Rodiče	Mají stejný mateřský jazyk
	Okolní společnost	Jazyk okolní společnosti je stejný jako jazyk rodičů.
	Strategie	Jeden z rodičů oslovuje dítě v jazyce, který není jeho mateřským.

Tabulka 1 Strategie bilingvní výchovy

Názor, že rozhodující vliv na to, zda se dítě stane bilingvním, mají jeho rodiče, přináší Průcha (2011). Pokud se na dítě mluví střídavě dvěma jazyky, dítě má tu schopnost si tyto

jazyky spontánně osvojit. Avšak nelze s přesností predikovat, jak se dané jazyky u jedince vyvinou. Mnozí autoři se zamýšlejí nad otázkou, které faktory působí na vývoj dvojjazyčnosti, která se projeví u třech čtvrtin dětí vychovávaných v dvojjazyčných rodinách, avšak u jedné čtvrtiny dětí z dvojjazyčných rodin k nabytí kompetencí v obou jazycích nedochází. Při zkoumání tohoto jevu bylo objeveno pět faktorů, které mají klíčový vliv na rozvoj dvojjazyčnosti u dětí z bilingvních rodin. Řadíme sem jazykový input, status jazyků, přístup ke vzdělávání, jazyky, kterými se v rodině komunikuje a podporu samotné komunity (ibid).

1.3.3 Komunikační strategie

Rozhodnou-li se rodiče vědomě vychovávat své dítě bilingvně, používají nejčastěji některé z uvedených komunikačních strategií.

Mezi nepoužívanější strategii patří metoda „jedna osoba, jeden jazyk“, též známá jako **Grammontovo pravidlo**. Základním principem je, aby jazyk, který se má dítě naučit, byl ztělesněn v jedné osobě, která v komunikaci s dítětem používá právě ten jeden jazyk (Štefánik, 2000). K tomu dodává Šulová (2005, s. 154), že: *„pro dítě je důležité, aby mělo lingvisticko-afektivní orientační body, které mu dovolí strukturovat jeho řeč a identitu. To je také důvod, proč by měli rodiče hovořit ke svým dětem jenom tím jazykem, který dokonale ovládají, jazykem, který jim dovoluje komunikovat perfektně, a to jak na úrovni emoční, tak rozumové.“*

Další z metod spočívá v **použití pouze jednoho jazyka** v komunikaci obou rodičů s dítětem. Druhý jazyk je do komunikace přidán po dostatečném vytvoření základů prvního jazyka, a to okolo třetího roku života dítěte (Štefánik, 2000). Také metoda **jazyk rodiny-jazyk okolní společnosti** může být úspěšná. Tato metoda se týká rodin imigrantů nebo také rodin, které v zemi dočasně pracují. Doma se hovoří jedním jazykem a druhým jazykem mluví okolní společnost. Nesmíme opomenout ani **volbu jazyka podle situace**. Ta se řídí určitým principem na základě změny tématu, času nebo místa. V neposlední řadě můžeme hovořit o principu, kdy **určující je první věta**. V tomto případě je klíčové, v kterém jazyce se hovor začne. Dítě si touto metodou navykne rodičům odpovídat v tom jazyce, ve kterém oni zavedou hovor (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011).

1.4 Multikulturní prostředí

Široká problematika bilingvismu potažmo multilingvismu zcela nepochybně souvisí s multikulturním prostředím. Vitásková (in Lechta a kol., 2010) vymezuje důležitý pojem kulturně jazyková diverzita nebo také CLD (z anglického *culturally linguistically diverse*). Tento pojem úzce souvisí s recipročním vztahem mezi kulturou a komunikací. Vychází z odlišností kulturně-lingvistického zázemí dané rodiny nebo jedince a také vlivu mateřského jazyka, který se může odchylovat od spisovné normy dané země. Porozumění kulturním a etnografickým faktorům považujeme za hlavní předpoklad pochopení toho, na jaké úrovni se nacházejí komunikační schopnosti daného člověka a jeho vzdělání (ibid).

To, že daný jedinec pochází z multikulturního prostředí, mu může přinášet velkou studnici výhod, ale také nepochopení, negativní zkušenost a značné problémy. Součástí vývoje dítěte je jeho postupné vytváření si tzv. kulturní identity. Tento pojem lze vymezit jako vědomí příslušnosti k jisté kultuře (Morgensternová a kol., 2011). Bilingvní dítě jeví zájem o jinou kulturu z důvodu osobní zkušenosti mnohem více než dítě vychovávané v prostředí monolingvním. Také proto je pro pozdější formování tolerance důležité, aby bylo od samotného počátku raného vývoje vystavováno této odlišnosti, jako příklad můžeme uvést předškolní vzdělávání v institucích, které mají multikulturní povahu (ibid).

Problematika multikulturality je široké téma, které jsme se pro účely této práce pokusili krátce nastínit, avšak jsme si vědomi, že si zaslouží mnohem větší prostor. Můžeme uvést pojmy jako kulturní šok, xenofobní postoje nebo multikulturní edukace v inkluzivním prostředí, které s tímto fenomén bezpochyby souvisí.

2 Akvizice jazyka

Tato kapitola je rozdělena do třech stěžejních částí. Pro pochopení osvojení jazyka u bilingvních dvojčat je důležité objasnit akvizici jazyka u monolingvních jedinců, bilingvních jedinců a dvojčat jako takových. V praktické části diplomové práce usilujeme o propojení těchto třech skupin a získání nových poznatků.

Autorka Saicová Římalová (2016) ve své publikaci *Osvojování jazyka dítětem* zmiňuje v kapitole Specifické případy (s. 67), že výzkumy týkající se osvojování jazyka dítětem se zaměřují na případy, které jsou něčím specifické. Uvádí tři příklady, které vyvolávají pozornost. První z nich je osvojování znakových jazyků. Dále také poutá značnou pozornost osvojování více jazyků zároveň, tedy **bilingvismus** a rovněž zmiňuje výzkumy, které se zaměřují na **osvojování jazyka u dvojčat**. Autorka publikace tedy stejně jako autorka této diplomové práce shledává fenomény bilingvismu a akvizice jazyka u dvojčat za specifické skupiny, kterým by měla být věnována zvláštní pozornost.

2.1 Akvizice jazyka u bilingvních jedinců

Být vychováván v bilingvním prostředí umožňuje dítěti naučit se bez velké námahy jazyky dva. Mechanismy osvojování jazyka se u bilingvních a monolingvních dětí zvláště neliší. Osvojování druhého jazyka, které probíhá od narození nebo v raném věku až do věku přibližně čtyř let se shoduje s vývojovými fázemi u dětí osvojujících si jeden jazyk (Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011). Autor Meisel (2006) udává, že ke konci 4. roku dochází k dozrání určitých cerebrálních struktur. Akvizice jazyka se již nerozvíjí stejným způsobem jako doposud. Začínáme tedy hovořit o osvojování jazyka na úrovni sukcesivní dvojjazyčnosti. Názory dalších autorů vymezují 7. rok jako mezník, kdy se mění také způsob, jakým si dítě osvojuje syntaxi. Od tohoto věku již nenalezneme zmínky o akvizici jazyka, ale o učení se cizímu jazyku.

2.1.1 Jazykový vývoj bilingvních mluvčích

Autorka Barron-Hauwaert (2004) vymezuje rané fáze u vyvíjejícího se bilingvního dítěte, a to od jeho narození po sedmý rok života. Již **novorozené dítě** rozeznává dva jazyky, které mohlo slyšet v děloze. Od **tří do šesti měsíců** se vytváří zvláštní vztah mezi matkou a

dítětem. Dítě upřednostňuje matčin hlas, kterým se nechá ukonejšit. Rozpoznává rovněž otcův hlas, který vnímá pozitivně. V tomto období začíná odpovídat úsměvem. **Okolo jednoho roku** dochází ke snížené citlivosti k jazykům. Dítě začíná poznávat okolní svět prostřednictvím nových motorických pohybů jako sedu, lezení a chování. Objevují se první slova, která nejčastěji souvisí s předměty v blízkém okolí či blízkými osobami, nastává proces pojmenovávání předmětů. Přibližně **okolo dvou let** si dítě začíná uvědomovat, že komunikace může probíhat ve dvou jazycích. Dochází k pochopení, že předměty mohou mít dvě různá pojmenování. V tomto období může dítě kombinovat jazyky, nahrazovat slova, která postrádá v jednom jazyce slovy z jazyka druhého. Mezi druhým a třetím rokem již dítě rozlišuje dva různé jazyky. Snaží se reagovat v odpovídajícím jazyce na danou osobu. Okolo čtvrtého roku dítě získává větší sociální povědomí a začíná respektovat kulturní normy v různých prostředích. Míšení jazyků v komunikaci s monolingvními lidmi ustupuje, jelikož si dítě začíná uvědomovat, že to není vhodné. Ve věku šesti let dosáhne stádia, kdy je schopno přepínat mezi jazyky podle řečníka, situace a sociálních norem. Začíná číst a psát a objevovat svět skrz text a písmo.

Pro srovnání uvádíme další dělení dle stádií jazykového vývoje bilingvních jedinců, které přináší Saunders (in Šulová, 2004). Ten rozlišuje tři etapy.

První stádium

Toto stádium vymezujeme zhruba od objevení řečových aktivit do druhého roku života dítěte. Do 18 měsíce vyslovuje dítě slova izolovaně, období dvouslovných asociací můžeme vymezit zhruba do dvou let. Během této etapy vlastní dítě jediný lexikální soubor, ve kterém jsou obsažena slova vypůjčená z obou jazyků. Aktivní slovník dítěte je však omezený. Při vyslovení slova v jednom jazyce, není schopno podat náhradu v jazyce druhém. Znepokojení některých rodičů, že dítě neuvádí ani jeden z jazyků dostatečně správně, není na místě. V tomto období dítě považuje tyto dva jazyky za jediný systém.

Druhé stádium

Vymezujeme jej přibližně od dvou let. Aktivní lexikum dítěte se postupně rozšiřuje v obou jazycích. Dítě nabývá schopnosti učit se používat jazyk, podle toho, s kým hovoří. Avšak i nadále může tvořit věty, které obsahují složky z obou jazyků. Tato situace může nastat, je-li dítě vázáno na kontext, ve kterém byl jazyk naučen.

Může se stát, že si jedinec v tomto období začne uvědomovat, že existují dva různé jazyky, a tedy i lidé, kteří hovoří odlišně. Dítě si ještě není jisté, ve kterých případech použít jeden nebo druhý jazyk, a proto vysloví stejné slovo v obou jazycích.

Třetí stadium

Během tohoto období jedinec jasně rozlišuje oba jazyky, a to jak jejich gramatiku, tak i slovník. K prolínání jazyků zde dochází jen minimálně. Nachází-li se v prostředí, kde je každý z jazyků spojen s konkrétní osobou, hovoří dítě v příslušném jazyce. Přechod mezi druhým a třetím stadiem se děje postupně a vyžaduje dostatek času. Faktory, které souvisí s délkou tohoto času, stejně tak se stupněm diferenciací jazyků jsou postoje rodičů, schopnosti dítěte a jeho osobnost a doba působení každého z jazyků.

Jak již bylo zmíněno, u monolingvních a bilingvních jedinců můžeme najít mnoho společného ve vývoji řeči. Ve fázi, kdy je bilingvní jedinec citlivý k osvojování jazyků, se naučí stejně oba jazyky, kterým je vystaveno. Vzniká však problém odlišit dva jazykové systémy a jejich kultury. Tento proces trvá u každého různou dobu a závisí zvláště na inteligenci dítěte, na prostředí a intenzitě kontaktu s jazyky. Tyto jazyky se při samotném osvojování, ale i používání navzájem ovlivňují. V této souvislosti byl navržen **tzv. třífázový model vývoje řeči u dětí z bilingvního prostředí** (Kropáčová, 2006).

1.	Jeden lexikální a syntaktický systém	Dítě používá slova obou jazyků. Slova patřící dvěma jazykům, která označují stejnou věc, chápe jako synonymní. Užívá jednotnou syntax pro oba jazyky.
2.	Dva lexikální systémy	Dochází k výraznému rozvoji slovní zásoby. Začíná diferencovat slova z obou jazyků Stále hovoříme o jednom syntaktickém systému.
3.	Dva lexikální a dva syntaktické systémy	Nastává ukončení procesu diferenciací. Dítě užívá dvou syntaktických systémů.

Tabulka 2 Třífázový model vývoje řeči

Podle nejnovějších výzkumů dokáží i velmi malé děti rozlišovat mezi jazyky, tudíž je možno říci, že tento model jazykového vývoje je překonán. Autorka De Houwer

(in Morgensternová, Šulová, Schöll, 2011) uvádí, že jazykové míchání je způsobeno nedostatečností slov dítěte v druhém jazyce. Dle Miesela (in Morgensternová a kol., 2011) je raná diferenciacie jazyků normální, nikoliv pouze možná. Tvrdí, že i jedinci simultánně bilingvní dokáží už v raném věku rozlišovat mezi gramatickými systémy svých jazyků.

2.1.2 Psycholingvistické zvláštnosti bilingvních mluvčích

V mluvě bilingvního jedince můžeme nalézt několik jazykových specifik. Tyto zvláštnosti však nelze považovat za patologický jev, neznamenají tedy nedostatek, ale v některých případech je můžeme chápat jako jakousi výsadnou kompetenci.

Mezi psycholingvistická specifika bilingvních osob řadíme code-mixing (**míchání kódů**), a **interferenci** (Morgensternová a kol., 2011). K terminologickému vyjasnění ještě dodáváme pojmy code-switching (**přepínání kódů**) a **jazykové výpůjčky**.

Pod pojmem **code-switching** je zahrnuta situace, kdy je bilingvní jedinec schopen přecházet z jednoho jazyka do druhého, a to v rámci promluvy, výrazu nebo věty. Slova, která mluvčí použil v druhém jazyce, zůstávají v originální podobě. Zatímco **code-mixing** vymezujeme jako situaci, kde se výrazy nebo jejich části přizpůsobují tvarem a zvukem v druhém jazyce (Kropáčová 2006). Tento jev nastává zejména v raných fázích vývoje. Dítě užívá míchání jazyků v komunikaci s ostatními bilingvními mluvčími. Nebo jej použijí pro slova, která ještě nezná a nahradí je ekvivalentem v druhém jazyce (Barron-Hauawert, 2004).

Komplexní pohled na tuto problematiku přináší King, Mackey (2007), kteří chápou pojem přepínání kódů jako specifický typ míchání kódů. Code-switching je často využíván dospělými bilingvními mluvčími, kteří tento jev používají ke konkrétním účelům. Mluvčí mohou mnohdy díky přepínání kódů vyjádřit složité myšlenky, solidaritu nebo drobné nuance. Je to tedy jakýmsi bohatstvím mluvčího. Právě naopak míchání kódů probíhá v raných fázích osvojování jazyka. V mnoha dvojjazyčných komunitách po celém světě je přepínání kódů běžnou praxí.

Naskýtá se zamyšlení, proč vlastně dochází k přepínání a míchání kódů. Autorka Kropáčová (2006) uvádí několik nejčastějších důvodů:

- mluvčí cituje promluvu druhého mluvčího,

- mluvčí si nevzpomene v dané situaci na zamýšlený výraz, využije proto výraz z jazyka druhého,
- mluvčí prokazuje neznalost výrazu v právě užívaném jazyce,
- mluvčí chce zdůraznit skutečnost, a proto použije druhý jazyk,
- mluvčí dá najevo, komu je výpověď adresována, v přítomnosti dalších účastníků,
- naopak mluvčí pomocí druhého jazyka vyloučí ostatní mluvčí, kteří jazyk neovládají,
- mluvčí naváže užší vztah za pomoci přizpůsobení jazyka,
- mluvčí naznačí oficiálnost situace použitím většinového jazyka,
- využije jej pro přesnější označení, či pokud v prvním jazyce označení vůbec neexistuje,
- mluvčí je unaven či prožívá emocionálně vypjatou situaci.

Je patrná nejednotnost chápání obou pojmů. Někteří autoři je chápou jako dva rozlišné pojmy, někteří poukazují na jejich nadřazenost a podřazenost. Mezi laickou veřejností se můžeme setkat s názorem nedostatečného ovládní jazyků či naopak. Jak již bylo zmíněno, bývají tyto pojmy hodnoceny jako schopnost vysokého výkonu. Autorky Morgensternová, Šulová a Schöll (2011) mezi nimi nerozlišují a považují je za rovnocenné.

Jazykovými výpůjčkami rozumíme vypůjčení si krátkého výrazu či slova z druhého jazyka (Grosjean in Morgensternová a kol., 2011).

Autor Grosjean (in Morgensternová a kol., 2011, s. 47) vymezuje pojem interference takto: *„Interference znamená odchylku v právě užívaném jazyce z důvodu působení druhého jazyka. Interference obvykle nemají vliv na porozumění při komunikaci, ale jsou zaznamenávány monolingvními mluvčími. Interference se mohou objevit na všech jazykových rovinách (fonologické, lexikální, syntaktické, sémantické i pragmatické) a také jak v mluveném, tak psaném projevu.“* Pro porovnání přinášíme definici Kropáčové (2006, s. 42), která interferenci nazývá *„přenos hlásek nebo slov, pravidel či struktur z jednoho jazyka do druhého. Uskutečňuje se na úrovni zvukové, slov či stavby věty a je výsledkem ovládní více jazyků dvojjazyčnými. Nejčastěji se vzájemné ovlivňování jazyků uskutečňuje na úrovni slov, která jsou upravena tak, aby odpovídala pravidlům druhého jazyka. Vychází se zde z toho, že silný jazyk častěji ovlivňuje jazyk slabý, jazyky se ovlivňují nepřímou a jedná se o jev podmíněný řečovým vývojem, nemá být proto považován za poruchu.“* Zásadním rozdílem obou definic tedy je chápání jevu jako negativního – odchylného či neutrálního.

K lepšímu pochopení tohoto jevu můžou opět přispět jeho příčiny, které uvádí Triarchi-Hermannová (in Kropáčová, 2006).

- interferenci způsobuje přílišná podobnost mezi jazyky,
- interference se objevuje u složitých promluv či struktur,
- o lexikální interferenci hovoříme v konkrétní vývojové etapě jazyka, kdy dítě rozeznává rozličné významy slov, které se v obou jazycích odlišují,
- interference nastává v emočně vypjaté situaci nebo stavu únavy,
- interference závisí na aktuální situaci nebo postoji k partnerovi při komunikaci.

„Jak je možné, že každé normálně se vyvíjející dítě je ve věku dvou až tří let schopno začít mluvit? Jak se dítě naučí složité větné konstrukce a osvojí si několik tisíc slov, ačkoliv neumí číst a psát? Jak to, že děti jsou schopny osvojit si početná komunikační pravidla a konvence?“ (Průcha, 2011, s. 7). Schopnost osvojování jazyka byla a je předmětem zájmu psychologů, lingvistů, logopedů a dalších odborníků po mnoho let. I my se podivujeme nad tím, jak k této „zázračné“ schopnosti dochází. V této kapitole popíšeme, jak je to s osvojováním jazyka u monolingvních jedinců, u dětí, kterým se k tomu přidává ještě další jazyk – tedy bilingvních jedinců a dětí, které pocházejí z vícečetných těhotenství.

2.2 Akvizice jazyka u monolingvních jedinců

2.2.1 Terminologie

Z terminologického hlediska je nutno upozornit, že složitost procesu osvojování jazyka lze vymezit několika termíny. Podle Moškurjákové a Neubauer (in Neubauer a kol., 2018) se v anglické literatuře můžeme setkat s názvy jako *language learning*, *language acquisition* či *language development*. Autoři uvádějí, že podobně lze chápat pojem *osvojování jazyka* (pocházejícího z lingvistiky) jako synonymum pojmu *vývoj řeči* (užívaného v logopedických a psychologických pramenech).

Vysvětlení pojmu **akvizice** přináší Krashen, Tse a McQuillan (in Vitásková, Peutelschmiedová, 2005). Rozumíme jím **přirozené osvojování jazyka**. Je nutno akvizici odlišit od učení, pod kterým je zahrnuto formální učení se jazyku, při němž se musí dodržovat gramatická pravidla.

Saicová Římalová (2016) považuje proces osvojování jazyka za dlouhodobý a složitý. Nelehké je rovněž vymezení faktorů, které na akvizici jazyka působí. Vliv těchto faktorů může být v různých etapách vývoje značně proměnlivý s vyskytujícími se individuálními odchylkami. Některé z faktorů lze chápat jako variabilní, zatímco jiné jsou jasně dané a neměnné. Za základní faktor ovlivňující úroveň komunikačních a jazykových schopností jedince a akvizici jazyka je nejčastěji uváděno **stáří dítěte** a vliv sociálního prostředí či **vliv okolí dítěte**. Jedinec se v průběhu vývoje proměňuje díky faktorům, které na něj působí.

„Charakter vývoje řeči ovlivní především následující faktory:

- *stav centrální nervové soustavy;*
- *úroveň intelektových schopností;*
- *úroveň motorických schopností;*
- *úroveň sluchové percepce;*
- *úroveň zrakové percepce;*
- *vrozená míra nadání pro řeč a jazyk;*
- *vlivy sociálního prostředí“ (Bytešniková, 2012, s. 21).*

Hovoříme-li o aspektu vlivu okolí, je důležité zmínit rozličné teoretické přístupy, které mu přiřkládají různou váhu. Rozlišujeme dva základní směry, a to ty, které se zabývají vrozenými předpoklady nebo také ty, které právě kladou důraz na okolní vliv. Jako nativistické označujeme ty teorie, které kladou vliv na vrozenost, jako konstruktivistické popř. empiristické označujeme ty, které kladou důraz na vliv okolí. K druhé teorii patří vliv jazykových projevů osob v okolí dítěte, a to jak těm, kterým je dítě přímo, ale i nepřímo vystavováno. Slovem **input** označujeme souhrn všech komunikačních projevů, jimž je právě dítě vystaveno (Saicová Římalová, 2016). V současné době však pod vlivem nejnovějších výzkumů dochází k chápání vývoje řeči jako interakčního procesu, který klade důraz na interdisciplinární přístup. V němž je sledována interakce jedince a okolí, ale také jeho biologických aspektů se stimuly dostavujícími se z prostředí (Šulová, 2005).

V procesu osvojování jazyka nelze opomenout neverbální komunikační procesy, jelikož jsou úzce spjaty s osvojováním prostředků verbálních.

„Zjednodušeně lze shrnout, že osvojování probíhá směrem od prostředků neverbálních k verbálním: např. dítě se zpočátku vyjadřuje pouze neverbálně (pláčem, křikem, pohyby

rukou, pohyby nohou, mimikou atd.) a postupně začíná užívat i prostředky verbální, nejdříve může některé entity označovat gesty, pak až slovy (natažení ruky vs. dej) a na úrovni syntaxe obvykle zpočátku spojuje prostředky verbální (spojení gesta a slova) a až poté více prostředků verbálních (víceslovné výpovědi)“ (Saicová Římalová, 2016, s. 37). Autorka dodává, že z užívaných neverbálních prostředků můžeme usuzovat, jaké jazykové úrovni se blíží, či na které se právě nachází.

2.2.2 Stádia ontogeneze řeči

Vývoj lidské řeči je jedním z nejzajímavějších procesů v životě člověka a neoddelitelně patří k psychickému vývoji. Ve velmi krátkém dynamickém časovém období se dítě naučí napodobovat slyšené, rozčleňovat, dekódovat, porozumět, adekvátně užívat, prosazovat se v komunikaci a poutat na sebe pozornost. Realizace procesu osvojování řeči trvá přibližně do šestého roku (Šulová in Bytešníková, 2012). Průcha (2011) zmiňuje, že vývoj řeči nastává již v období intrauterinního vývoje jedince.

Nejčastější dělení ontogenetického napříč teoriemi různých autorů bývá konsenzuálně vymezováno jako **předřečové období**, jež bývá vymezováno do jednoho roku života, a **období vlastního vývoje řeči**.

Existuje několik dělení podle různých autorů, u kterých se opět setkáváme s terminologickou nejednotností a rozdílností v pojetí některých názvů. Všichni se však shodují, že je důležité ke každému dítěti přistupovat individuálně (Klenková, 2006). Tatáž autorka také přináší několik dělení ontogeneze dětské řeči.

Sovák (in Klenková, 2006) vymezil tato období

1. **Období křiku** – zpočátku reflexní, poté se stává vědomým, dítě vyjadřuje své pocity.
2. **Období žvatlání** – zpočátku pudové žvatlání, které přechází ve žvatlání napodobivé.
3. **Období rozumění řeči** – dítě začíná rozumět řeči a vytvářet si asociace mezi slovy.

Dále do této etapy spadá **vývoj vlastní řeči**, kam Sovák řadí tato postupná stádia:

- a) stádium emocionálně-volní,
- b) stádium asociačně-reprodukční,
- c) intelektualizace řeči.

Mezi další dělení můžeme uvést **vývojové fáze podle Lechty** (in Klenková, 2006). Jednotlivá období jsou popsány podle jazykových rovin, ve kterých autor charakterizuje nejtýpější procesy spjaté s daným obdobím. Jako první nastává **období pragmatizace**, které trvá přibližně do jednoho roku života. Poté přichází jako druhé **období sémantizace**, vymezujeme jej jako období mezi prvním a druhým rokem života. Třetím obdobím je **období lexemizace**, probíhá mezi druhým a třetím rokem života. Za čtvrté období považujeme **období gramatizace**, a to během třetího až čtvrtého roku života. Jako poslední vymezil **období intelektualizace**, které probíhá po čtvrtém roce života.

*„Klíčovým obdobím, v němž je proces mluvené řeči realizován, je vývojové období do šestého roku. Za těžiště je zde považováno **období do třetího až čtvrtého roku**, v němž probíhá vývojové tempo nejrychleji.“* (Lechta in Bytešniková, 2012, s. 16). Na tento fakt upozorňuje ve své monografii také Červenková (2019), která tvrdí, že v české odborné literatuře je věnován prostor hlavně studiím zaměřeným na osvojování jazyka ve věku předškolním a školním.

Zvýšenou pozornost vývoji řeči a komunikace v období od narození do 3 let věnují také autorky Hornáková, Kapalková a Mikulajová (2009). Přináší toto dělení:

1. období **nezáměrné komunikace** (0–8 měsíců),
2. období **záměrné komunikace** (8-12 měsíců),
3. období **prvních slov** (12-18 měsíců),
4. období **dvouslovných výpovědí** (18-24 měsíců),
5. období **rozvitých vět** (24-30 měsíců),
6. období **souvětí** (30-36 měsíců).

Červenková (2019) rozděluje jednotlivá období na období **preverbálního vývoje**, které vymezuje od narození po 1. rok věku. Poté období **jednoslovných výpovědí**, které trvá od 12 do 18 měsíce věku dítěte. Jako třetí uvádí období **dvouslovných výpovědí**, to vymezuje obdobím od 18 do 24 měsíce věku. Následuje období **holých vět a prvních trojslovných výpovědí**, jež je vymezeno počátkem 24 až 28 měsíci věku. Stádium **čtyřslovných výpovědí s rozvitou přísudkovou částí**, věk 28 až 30 měsíců a jako poslední v období od 30 do 36 měsíců vymezuje období **souvětí**.

2.2.3 Charakteristiky související s vývojem řeči

V počátečním **preverbálním období**, které nazýváme též obdobím přípravným, si dítě osvojuje zručnosti, návyky a dovednosti, na základě kterých se později vybuduje skutečná řeč. Neméně důležité jsou i aktivity jako sání, žvýkání a polykání, které zdánlivě nesouvisí s vývojem vlastní řeči, ale ve skutečnosti představují jakýsi trénink mluvidel. Dítě se nejdříve naučí provádět žvýkací pohyby a až poté se pokusí používat čelist, jazyk a rty pro mluvenou řeč (Lechta, 1987).

V průběhu od narození do tří měsíců reaguje dítě hlavně reflexivně. Mezi první zvuky, které dítě po narození vydává, řadíme křik a pláč. Novorozenec pláče, jak při výdechu, tak při nádechu, při výdechu trvá pláč delší dobu. Během pláče lze rozpoznat produkci prefonémů, což jsou hlásky podobné lidské řeči. Jedná se o přední vokály (a, e, i), zadní vokály (u, o) nerozpoznáváme, jelikož to není možné z důvodu anatomického nastavení mluvidel (Červenková, 2019).

Velice důležitým mezníkem je nástup významné komunikační dovednosti, a to sociálního úsměvu. Ten se objevuje okolo druhého měsíce. Dítě začíná pomocí úsměvu navazovat vztah se světem, usmívá se na známý hlas nebo tváře. Zanedlouho se u dítěte začne objevovat také smích, jenž je doprovázen motorickou reakcí nohou a rukou dítěte. Dosažení uspokojování potřeb je i nadále vyjadřováno pláčem. Ten může mít několik podob, jelikož se odvíjí na potřebě (Hornáková, Kapalková, Mikulajová, 2009). Autoři Kierster a Kierster (2011) vymezují deset druhů pláčů např. pláč kvůli nepohodlí, bédování z vyčerpanosti, skučení, označující bolest nebo rytmický pláč, kterým dítě oznamuje, že má hlad.

S přicházejícím třetím měsícem roste zvýšená aktivita dítěte. Přetáčí se ze zad na břicho a opačně, později začíná sedět a poté lézt. Na konci osmého měsíce se některé děti již začínají plazit po čtyřech, jiné se houpou na kolenou nebo plazí po břiše. Zásadním pro dítě je, že již není zcela odkázáno na dospělého člověka a může objevovat svět z vlastní perspektivy (Hornáková, Kapalková, Mikulajová, 2009).

Podle Červenkové (2019) se komunikace v druhé polovině prvního roku života dítěte stává záměrnou, jelikož jedinec získává více kontroly nad svými projevy. Tento životní úsek z logopedického hlediska vymezujeme jako období intenzivní vokální hry. Díky experimentaci dítěte dochází k výrazným změnám. Jeho žvatlání se proměňuje ze žvatlání

pudivého na žvatlání napodobivé. Okolo roku se začne vytvářet delší mluva, která připomíná řeč, hovoříme tedy o dětském žargonu.

Nelze opomenout, že v období od 8-12 měsíců si dítě utváří první představy, které vytvářejí základnu pro budoucí poznávací procesy, zejm. paměť a myšlení. V této etapě je důležité pochopení stálosti předmětu. Dítě si všímá chování rodičů. Úkony, které se opakují pravidelně, dítěti umožňují jejich očekávání, předvídání a napodobování (Hornáková, Kapalková, Mikulajová, 2009).

Produkcí slov předchází vývoj porozumění řeči, které je zcela zásadní pro celý proces vývoje řeči (Neubauer a kol., 2019).

Nástup **vlastního vývoje řeči** datujeme okolo jednoho roku u typicky se vyvíjejícího dítěte. Toto stádium je spojeno s výskytem prvních slov. Podle Bytešníkové (2012) hovoříme o **období emocionálně-volním**.

Slovní zásoba je ve 12. měsíci tvořena jedním až šestnácti slovy. Tyto slova znějí jinak než slova dospělých osob. Nejčastěji dochází ke zkratkovitému tvoření skutečných slov, tvoření novotvarů a napodobování zvířecích zvuků (Hornáková a kol., 2009).

Všeobecně je zažito, že první slova se týkají blízkých osob nebo oblíbených předmětů v okolí dítěte. Avšak jsou to právě mnohoznačná relační slova, tedy slova vztahová, která postihují vztahy mezi objekty a odkazují na konkrétní věc (Laheyová in Červenková, 2019).

Kesselová (2008) pokládá za první slova zvukové komplexy, které se liší od slov dospělých, avšak dítě je používá opakovaně a jsou interpretovatelné.

Autorka přináší toto **vnitřní uspořádání prvních slov**:

- **onomatopie**, vymezovány jako zvukomalebná slova,
- **slova jednovýznamová**,
- **slova vícevýznamová**,
- **slova zvukově homonymní**, definovány jako projevy asymetrie mezi formou a významem.

Další stádium, které vymezuje Bytešníková (2012) je **období egocentrického vývoje řeči**. V této etapě dítě napodobuje slova dospělých a objevuje se tzv. první věk otázek.

Po 18. měsíci věku dítěte nastupuje tvoření **dvouslovných vět**. Dítě již vyslovuje samostatně okolo padesáti slov, užívá spojení dvou gest, spojuje gesto a slovo a při hře dokáže spojovat dvě činnosti (Hornáková a kol., 2009).

Nastupující **období asociačně-reprodukční** je charakteristické reprodukcí jednoduchých asociací, při kterých dítě nejprve označuje jednotlivými slovy konkrétní jevy a později přechází k označování jevů podobných (Bytešníková, 2012).

Mezi druhým a třetím rokem nastává období **rozvoje komunikační řeči**. Dítě si je vědomo, že pomocí řeči lze usměrňovat dospělé a dosahovat vytyčených cílů (ibid). Dítě již dokáže spojovat několik slov ve větě, narůstá lexikum – okolo 3. roku je slovní zásoba dítěte již zhruba 1000 slov (Hornáková a kol., 2009).

Podle Lechty (in Bytešníková, 2012) zaznamenáváme začátky přechodu na druhosignální úroveň během **období logických pojmů**. Pro toto stádium je charakteristické osvojování náročných myšlenkových operací. S nástupem tvorby souvětí úzce souvisí zrod **narativních (vypravěčských) schopností**. Po 3. roce dokáže dítě navázat myšlenky na jedno téma. Sled myšlenek nemusí ještě nutně poukazovat na příčinné a časové spojitosti (Hornáková a kol., 2009). Bytešníková (2012) upozorňuje, že v tomto období jsou na dítě kladeny nadměrné nároky, což může zapříčinit odchylky v řečovém vývoji dítěte. Mohou se projevit v neplynulosti řečového projevu nebo omezenou schopností opakovat slova a slabiky.

Posledním stádiem během vlastního vývoje řeči je **intelektualizace řeči**, které má trvání až do dospělosti. Bytešníková (2012) hovoří o intelektualizaci slov. Dítě nyní rozumí obsahu slov, dokáže rozeznat pojmy konkrétní a abstraktní. Zpřesňuje se gramatika a celkový řečový projev postupně nabývá lepší kvality.

2.3 Akvizice jazyka u dvojčat

V české literatuře není akvizici jazyka u specifické skupiny dvojčat, věnováno dostatek pozornosti. Hlavním předmětem zájmu různých odborníků je komunikace dvojčat, a to především jednovaječných. Podle zahraničních výzkumů bývá osvojování jazyka u dvojčat oproti tzv. dětem narozených samostatně opožděné nebo zpomalené. Field (in Saicová Římalová, 2016) ve svých výzkumech uvádí, že jen 40 % dvouvaječných dvojčat a zhruba

35 % jednovaječných dvojčat začíná „mluvit“ ve stejný čas jako je tomu u dětí narozených samostatně. Průcha (2011) udává, že opoždění vymizí okolo osmého roku života.

2.3.1 Charakteristiky osvojování jazyka u dvojčat

Jazykový vývoj u dvojčat je z velké části ovlivněn jejich neustálou **vzájemnou blízkostí** a také blízkostí k rodině jakožto hlavnímu socializačnímu faktoru, který ovlivňuje jejich osvojování jazyka. Normálně se vyvíjející dvojčata procházejí ve vývoji řeči všemi stádii jako typicky se vyvíjející samotný jedinec. Dvojčata vstupují do vývojových stádií společně, tedy jsou nepřetržitě s jedním stejně starým společníkem. Jejich vzájemnou interakcí dochází k vytváření jedinečných charakteristik v osvojování jazyka. Nabývají **dovedností při čekání**, střídání se v roli mluvčího a posluchače – tedy „**turn taking**“ a také spolu **sdílejí rodičovskou pozornost**. Při komunikaci s vrstevníky, rodiči či ostatními dospělými jsou většinou vždy v přítomnosti toho druhého (Arce, 2010).

Výzkumy, které uvádí Mogford-Bevan (in Sandbank, 1999) jsou zaměřeny na rozdíly mezi opožděným vývojem řeči a specificky narušeným vývojem řeči. Autorka zmiňuje tzv. „metodu dvojčat“. Jedná se o experimentální výzkumnou metodu, která porovnává společný výskyt poruch, jak u jednovaječných, tak dvojevaječných dvojčat. Výsledný vyšší společný výskyt u monozygotních dvojčat poukazuje na významnou složku v etiologii, a to konkrétně na její **genetickou komponentu**. Předpokládá se, že prostředí je společné pro obě skupiny dvojčat. Dle studií Lewis a Thompson (in Sandbank, 1999) byl nalezen významný genetický faktor u specificky narušeného vývoje řeči a byl potvrzen jeho vyšší výskyt u **mužského pohlaví**. Studie potvrdily fakt, že dvojčata často sdílejí stejnou jazykovou poruchu a jejich výskyt je vyšší u dvojčat monozygotních.

2.3.2 Opožděný vývoj řeči u dvojčat

Průcha (2011) uvádí, že děti z vícečetných těhotenství obvykle **začínají mluvit později** než děti narozené samostatně. Tento fakt potvrzuje i Thorpe (2006) ve svých longitudinálních studiích zaměřených přímo na vývoj řeči u dvojčat. Autorka dále také dodává, že opoždění je častější u chlapců. Toto opoždění je zpravidla mírné a většinou v průběhu dětství odezní.

Důvody opožděného vývoje řeči u dvojčat, vysvětluje Mogford-Bevan (in Sandbank, 1999). První vysvětlení hovoří o **obtížnosti vytvořit si vlastní identitu a snížené motivaci** komunikovat s ostatními. Jedním z příkladů může být dominance jednoho z dvojčat, kdy opožděný vývoj řeči je patrný u jednoho dítěte. Mogford-Bevan (in Sandbank, 1999) zmiňuje výzkumy dle Savicové z roku 1980. Bylo zjištěno, že dvojčata si v průběhu dětství vyvinou odlišné role v jejich vztahu. Ty zaměřují na konkrétní složku dovedností, ve které poté vynikají. Jedno z dvojčat se například stane mluvčím. Tato role může způsobit opoždění ve vývoji řeči jednoho z dvojčat.

Jako druhé vysvětlení uvádí Mogford-Bevan (in Sandbank, 1999) **triadickou komunikaci mezi rodičem a dvojčaty**. K této situaci často dochází, když jeden z rodičů či dospělých, kteří se o dítě starají, redukuje kvantitu jazyka při komunikaci s každým z dvojčat. Autorka poukazuje na snížený jazykový input matky jako důsledek triadické interakce a srovnává jej s dyadickou interakcí, tedy s výchovou jednoho dítěte. Podle zjištění Savic v interakci matka – jedno dítě vzniká povinnost dítěte na otázku odpovědět, zatímco v interakci matka – dvojčata hovoříme spíše o možnosti než povinnosti odpovědi respondentů. Shrnutím tohoto výzkumu je, že dvojčata vyhledávají a mají zájem o interakci stejně jako jedno dítě, jelikož potřebují komunikovat verbálně s dospělými. Avšak je to právě na rodiči, který často reaguje direktivně a v interakci s dvojčaty selhává. S tímto tvrzením souhlasí i Marie-Arce (2010), která tvrdí, že děti se naučí jazyk nejlépe, když mají možnost přímé komunikace s dospělými. Jelikož dvojčata mají menší možnost přímé komunikace s rodiči, je pro ně velkým přínosem komunikace v předškolním vzdělávání. Na tomto místě je vhodné doplnit poznatky (Fierro, 2019), která udává, že dvojčata mají tendenci hovořit rychleji a na základě toho mohou zkrátit slova či vynechat vokály. Důvodem může být jakási snaha o upoutání pozornosti rodičů, pokus promluvit pohotověji než druhé dvojče. Na závěr dodává, že některá opoždění mohou plynout z kognitivních či tělesných důsledků předčasného porodu.

Třetím vysvětlením, které autorka Mogford-Bevan (in Sandbank, 1999) udává, je tzv. **vlastní jazyk dvojčat** neboli řeč dvojčat. Tomuto fenoménu je v této diplomové práci věnováno zvláštní místo.

2.3.3 Řeč dvojčat

Jedná se o specifický jev, vyskytující se v interní komunikaci, kterou používají dvojčata mezi sebou. Od jazyka ostatních dětí je odlišuje vlastní gramatikou a lexikálními prvky (Průcha, 2011).

Tuto variantu jazyka můžeme označit rovněž jako „**kryptofázii**“. V literatuře se vyskytují také pojmy jako „tajná řeč“, **idioglosie** či **autonomní řeč**. Přičemž mezi těmito pojmy existují rozdíly v definicích, ale setkáváme se s jejich nejednotností, a to i na akademickém poli (Arce, 2010). Pro účely této práce je budeme považovat za synonymní.

Podle Magford-Bevan (in Arce, 2010) je autonomní jazyk nekompletní formou komunikace. Vyskytuje se mezi dětmi ve všech rodinách, ale objevuje se asi u 40 % dvojčat. S podobným tvrzením přichází i Vítková Rulíková (2016), která uvádí stejný výskyt, a to především u dvojčat jednovaječných. Ani názor Fierro (2019) se s ostatními neliší. Ta udává totožný procentuální výskyt řeči dvojčat u monozygotních dvojčat.

Řeč dvojčat se projevuje tak, že je širokému okolí většinou nesrozumitelná. Může se stát, že jim dokáže porozumět matka nebo sourozenec, se kterým jsou v denním kontaktu. Zatímco tito lidé dokáží dvojčatům porozumět, zaslechnou-li jejich rozhovor, dvojčata k nim samotným v této řeči téměř nikdy nepromluví. Kryptofázie je charakteristická tím, že odráží aktuální schopnosti a možnosti dětí. Dvojčata si často vymýšlejí úplně vlastní slova nebo slova podobná jazyku dospělých. Přesný původ vzniku však není znám. Předpokladem jsou stejné důvody, které vedou ke vzniku opožděného vývoje řeči. Mezi jeden z faktorů patří, že se dvojčata, a to nejen v komunikaci, obracejí jeden na druhého a často si vystačí úplně sama (Vítková Rulíková, 2016).

Tento jev ve většině případů vymizí. Spontánně tomu dochází při nástupu do mateřské školy nebo při častém setkávání s vrstevníky, nejčastěji okolo třetího roku věku. K situacím, kdy si dvojčata plnohodnotně osvojí svůj jazyk, dochází jen v případě extrémní izolace (Fierro, 2019).

3 Dvojčata

Dvojčata jsou jedinečným fenoménem v naší společnosti, který má svá specifika snad v každé oblasti lidského bytí. Již po staletí poutá pozornost odborníků a přivádí v úžas ne jednoho člověka. Tomuto stále raritnímu společenství dvou jedinců je věnována pozornost v mnoha rozličných aspektech, uvádíme jen některé z nich, které považujeme za vhodné pro účely této práce.

3.1 Vícečetná gravidita

Velebil (in Hájek a kol., 2010, s. 288) přináší definici vícečetného těhotenství, která zní: „vývoj více než jednoho plodu. Obvykle za vícečetné těhotenství považujeme situaci, kdy se v děloze vyvíjí a posléze narodí více plodů.“

Pravděpodobnost vícečetné gravidity určuje tzv. Hellinsovo pravidlo. To stanovuje výskyt dvojčat na 1:80-90, trojčat 1:10 000, čtyřčat 1:500 000. V České republice narůstá počet vícečetných gravidit. V roce 2010 bylo zaznamenáno více než 2 % vícečetných porodů, což znamená více než 4 % všech novorozenců. Tyto čísla v evropském měřítku řadí naši zemi mezi jednu s největším podílem vícečetných gravidit (ibid).

3.1.1 Faktory ovlivňující výskyt vícečetné gravidity

Pravděpodobnost počtů dvojčat je ovlivněna mnohými faktory, můžeme zmínit problematiku neplodnosti, hormonální léčbu a umělé oplodnění. Mezi další **faktory, které zvyšují pravděpodobnost počtů** podle Fierro (2019) zařazujeme:

- věk matky – pravděpodobnost se s vyšším věkem zvyšuje. Žena mladší 25 let má poloviční šanci vícečetné gravidity v porovnání s ženou po 45. roce.
- In vitro fertilizace (IVF, metoda asistované reprodukce) zvyšuje počet vícečetných těhotenství, protože se zavádí více než jedno embryo. V současné době se však lékaři snaží snižovat počet embryí na jedno¹ maximálně dvě, protože vícečetná těhotenství přinášejí zdravotní a ekonomická rizika. V České

¹ „Podstatnou úlohu ve snižování incidence vícečetných těhotenství má především transfer jednoho embrya vysoké kvality (elektivní „single Embryo Transfer“ – sET)“ (Danyi, 2016)

republiky tedy dochází k poklesu vzniku dvojčat a tento faktor není tolik aktuální (Němečková, 2016).

- Výskyt v ženské rodové linii – sama dívka, její matka nebo matka její matky pocházejí z dvojvaječných dvojčat a mohou být nositelkami genu pro tzv. hyperovulaci².
- Žena již dvojvaječná dvojčata porodila. U této matky se šance na další dvojici dětí narozených současně zvyšuje až čtyřikrát.
- Žena je některé africké národnosti, pravděpodobnost se zvyšuje zejm. u Nigrijek. Nejnížší šance početí dvojčat je uváděna u Japonek.
- Žena je vysoká nebo má nadváhu.

Tyto faktory souvisí s počtem dizygotních dvojčat, poměr dvojčat monozygotních je zcela náhodný a nezávislý na exogenních podmínkách. Prostupuje stejnou měrou napříč všemi populacemi, bez ohledu na rasu nebo genetické faktory. Pravděpodobnost porodit dvojčata jednovaječná je udávána 1:285 (Vítková Rulíková, 2009).

Procentuálně je nejčastěji uváděno **30 % monozygotních dvojčat** a **70 % dizygotních** (Velebil in Hájek a kol., 2010).

3.1.2 Předčasný porod a nedonošenost

Riziko **předčasného porodu** u vícečetných gravidit je ve srovnání s jednočetnou graviditou až 10x větší. Těhotenství trávající 37-38 týdnů³ je pro dvojčata příznivější než 40. týdnů jako je tomu u jednočetného těhotenství, avšak právě 20-50 % vícečetných gravidit končí předčasným porodem, tedy před 38. týdnem (Roztočil, 2017).

Důsledkem předčasného porodu může být **nedonošenost novorozenců**, která je charakterizována nízkou porodní hmotností (Vítková Rulíková, 2016). Dle stupně nezralosti rozlišujeme novorozence s **nízkou porodní hmotností** pod 2500 g, novorozence s **velmi nízkou porodní hmotností** pod 1500 g a novorozence s **extrémně nízkou porodní hmotností** pod 1000 g (Liška in Hájek a kol., 2014). Vítková Rulíková (2016) uvádí průměrnou porodní hmotnost dvojčat, a to 2400 g.

² Hyperovulace nastává, když je v průběhu jednoho cyklu vylučováno více než jedno zralé vajíčko.

³ Roztočil (2017) upozorňuje, že u vícečetných těhotenství nesmí dojít k porodu po termínu.

3.2 Dělení dvojčat

Dvojčata (*gemini*) rozdělujeme na:

- *Monozygotní* - jednovaječná,
- *dizygotní* - dvouvaječná.

3.2.1 Monozygotní dvojčata

Jednovaječná nebo také identická dvojčata vznikají oplodněním jednoho zralého vajíčka jednou spermii. Ve fázi raného embryonálního vývoje se rozdělí. Mají vždy stejné pohlaví a stejný genetický základ (Roztočil a kol., 2017).

U 5-15 % monozygotních dvojčat může dojít k **syndromu fetu-fetální krevní transfuze** (TTTS). Nastává, když dvojčata mají při společné placentě spojené i krevní oběhy (Velebil in Hájek a kol. 2010). Dochází k nevyvážené cirkulaci krve mezi plody, jeden z nich se stává transfuzující (donor) a druhý transfuzovaný (recipient), což způsobí značné rozdíly v hmotnosti plodů (Roztočil a kol., 2017).

3.2.2 Dizygotní dvojčata

Dvouvaječná dvojčata vznikají oplodněním dvou zralých vajíček ze dvou folikulů (hovoříme o dvojité ovulaci), dvěma spermii. Ve vzácných případech se vyvíjejí v jednom folikulu nebo jedno vajíčko dvoujaderné. Placenty jsou založeny samostatně a genetický základ je odlišný (Velebil in Hájek a kol., 2010).

V ojedinělých případech může dojít k tzv. **superfekundaci**, jedná se o oplodnění dvou vajíček během dvou souloží nebo **superfetaci** (přeoplození), to nastává v situaci, kdy se již děloze nachází embryo z předchozího cyklu (ibid).

3.3 Sourozenecké konstelace

Výchova dvojčat se zcela liší od výchovy dětí narozených jednotlivě (Vítková Rulíková, 2016).

Vítková Rulíková (2009) považuje za zajímavou podobnost dvojčat podle toho, kdy se narodila. Dvojče, které se narodilo jako **první**, označujeme písmenem „A“, dvojče, které

se narodilo jako **druhé**, označujeme písmenem „**B**“. Dvojčata „**A**“ jsou v literatuře popisovány jako silné, průbojné, dominantní a vyrovnané. Naproti tomu dvojčata „**B**“ jsou popisovány jako slabé, závislé a přizpůsobivé v páru, často se nechají vést dvojčetem „**A**“. Podobné tvrzení přináší i Leman (2016), který dvojče „**A**“ považuje za vůdčí osobnost a dvojče „**B**“ za jeho následovníka. Dodává, že tato situace nenastává pokaždé, ale dochází k ní velmi často.

Pro mnohé osoby je sourozenecký vztah ten nejdéle trvajícím. Vztah mezi dvojčaty je **specifickým typem sourozeneckého vztahu**, můžeme ho také označit za vztah s nejdelším trváním mezi dvěma jedinci. Může se jednat o nejbližší vztah mezi dvěma lidmi nebo o vztah, který přináší ambivalentní pocity či nenávisť (Trias, 2006).

Toto specifické pouto bývá v anglické literatuře nejčastěji vymezováno pod pojmem **twinning bond**.

Podle Rulíkové Vítkové (2009) je pouto dvojčat komplikované a nepochybně také silné. Jeden druhému mohou být nejlepším přítelem a na druhé straně úhlavním nepřítelem. Soupeření je zcela běžné, jak u sourozenců narozených jednotlivě, tak dvojčat. Avšak u dvojčat je rivalita mnohem složitější (ibid).

Výše zmiňovaná rivalita pramení hlavně z usilování o **pozornost matky**. Jelikož dvojčata dělají všechny činnosti společně, mají rodiče menší možnost věnovat svou pozornost každému zvlášť (Vítková Rulíková, 2016).

Dalším velice diskutovaným tématem v souvislosti s problematikou dvojčat je vztah k jejich sourozencům. Nepochybně **příchod dvojčat na svět vyvolává tlak na sourozence**, kteří se narodili před nimi i po nich (Leman, 2016). Scalise (2009) upozorňuje, že je-li v rodině již dítě, může být pro něj narození dvojčat traumatickou zkušeností. Na druhou stranu vynaložené úsilí a důsledná příprava na příchod dvojčat může mezi všemi členy rodiny vytvořit silný a velice blízký vztah. Podle autorčiných doporučení je vhodné připravit dítě na změny velice brzy, neustále vysvětlovat, co bude nastávat, použít hračky nebo panenky a demonstrovat na nich péči o dvojčata, číst dítěti příběhy o dvojčatech, navštěvovat rodiny s malými dětmi. Podle Rulíkové Vítkové (2016) může docházet k regresi inteligenční úrovně staršího dítěte na úroveň dvojčat. Může se projevit také v činnostech, které již dávno ovládá. Tento úkaz však vymizí, je-li staršímu dítěti věnováno dostatek pozornosti. U sourozence

dvojčat se může vyskytnout také nepatřičná zlost, která je často projevem žárlivosti. Dalším typem situace je, když se sourozenec narodí až po narození dvojčat. K žárlivosti, tentokrát ze strany dvojčat, většinou nedochází, jelikož jsou zvyklé dělit se o rodičovskou pozornost. Mladší dítě sice neví, jaké je to vyrůstat bez starších sourozenců – dvojčat, ale jeho pozice přináší jiná úskalí. Autorka Vítková Rulíková (2016) zmiňuje tyto problémy:

- jedná-li se o identická dvojčata, trvá mladšímu sourozenci nějaký čas, než se naučí je rozlišovat.
- Tvoří-li dvojčata doma samostatnou jednotku, je nutné, aby se mladší sourozenec vyrovnal s její neúčastí.
- Je-li mladší sourozenec stejného pohlaví jako dvojčata, rodiče k nim přistupují stejně, považují jej za staršího než je jeho skutečný věk.
- Sdílejí-li dvojčata vlastní pokoj a mladší sourozenec je oddělen, cítí se separován.
- Často bývá mladší sourozenec nadměrně rozmazlován, a to rodiči i dvojčaty.

Fierro (2020) upozorňuje, že vychovávat dvě děti narozené blízko u sebe se ani zdaleka nepodobá situaci ve výchově dvojčat. Uvádí několik podstatných argumentů charakteristických pro dvojčata a pro děti narozené po sobě. První z nich je, že mezi dětmi narozenými samostatně existuje (pokud pomineme zvláštní případy), alespoň devět měsíců pro přípravu na příchod dalšího dítěte. Dalším z nich je, že děti s věkovým rozstupem bývají srovnávány, ale s časovým odstupem, zatímco srovnávání u dvojčat je okamžité. V této souvislosti vznikají jedinečné problémy příznačné pro dvojčata jako například otázky identity. Třetím argumentem je, že mladší děti se často učí nápodobou od svých starších sourozenců. Nebo také rodiče, kteří již mají zkušenost s výchovou staršího dítěte, aplikují osvědčené postupy při výchově mladšího dítěte. Pokud se narodí dvojčata a nemají staršího sourozence, rodiče je všechno musí naučit sami a najednou. Dvojčata většinou ve stejný čas začínají chodit, mluvit, učit se čistotě, jezdit na kole apod. Jako poslední uvádí Fierro (2020) otázku zařazení dvojčat do stejné třídy. U dětí narozených samostatně se tento problém vyřeší sám, ale ve výchově dvojčat se jedná o jedno z největších dilemat rodičů. Výhodám a nevýhodám, zda by měla jít dvojčata do školy odděleně či spolu se věnuje např. Vítková Rulíková (2016).

3.4 Identita dvojčat

Definice identity zní: „*prožívání a uvědomování si sebe samého, své jedinečnosti i odlišnosti od ostatních; soubor rysů, podle nichž je jedinec znám v určité specifické skupině.*“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 212).

Podle Segal (2017) má každý z dvojčat dvojí identitu. První je ta, kterou sdílejí se svým dvojčetem a druhá je jejich vlastní. Pro správný vývoj dítěte je významné rozvíjení vlastní individuality, tedy identity vlastní. Budování této identity je zvláště důležité u dvojčat monozygotních, ale i u dvojčat dizygotních vypadajících podobně.

Dvojčatům trvá déle, než začnou používat zájmeno „já“ a také často odpovídají na oslovení druhého dvojčete. V prvních letech života je pro dvojčata typické, že si často spletou svůj odraz v zrcadle s druhým dvojčetem (Sandbank, 1999).

Odloučení dvojčat je z důvodu jejich silného pouta velmi silným zážitkem a autorka ho přirovnává k odloučení od matky (ibid). Také Vítková Rulíková (2016, s. 33) zmiňuje, že: „*násilné oddělování dvojčat (byť v dobrém úmyslu) může vést až k jejich traumatizaci.*“

Dle Sandbank (1999) nedochází k získávání vlastní identity a soběstačnosti ve stejných etapách jako u dětí narozených samostatně. Děje se tak jelikož vypadají podobně, jsou zaměňovány a je k nim často přistupováno jako k celku. Vítková Rulíková (2016) uvádí, že problémy s vytvářením identity u dvojčat pramení z nesprávné výchovy ze strany matky. Ta se ze strachu, aby neupřednostňovala jedno dvojče před druhým, snaží chovat k oběma stejně. Za chybu autorka považuje, když se matka pro své potomky snaží dělat totéž, čímž nepodporuje jejich individuální vývoj. Z toho pramení, že jsou dvojčata často považována za jednu osobu. Další chybou, na kterou Vítková Rulíková upozorňuje je, že rodiče obvykle užívají oslovení „dvojčata“, namísto oslovování každého z nich vlastním jménem. Na závěr autorka dodává, že vztah matky a dvojčat je zcela odlišný od vztahu k dítěti narozenému samostatně, a proto je potřeba dvojčata chápat jako dvě zcela odlišná individua se svými potřebami a zvyklostmi.

Vítková Rulíková (2016) dále udává, že rodiče se často až příliš řídí doporučením psychologů. V tomto smyslu uvádí striktní rozlišování dvojčat, jež v domnění rodičů posiluje identitu. Řadí sem oddělování dvojčat v rámci školní třídy, vytváření odlišných zájmových

kroužků a rozdílné oblékání. Je pravdou, že tyto faktory v některých případech mohou posílit vytváření identity u dvojčat, ale k samotnému uvědomění vlastní jedinečnosti to nepostačuje. Důležité je, aby rodiče ke každému z nich **přístupovali jako k jedinečné osobě**, jedině tak si uvědomí svou výjimečnost.

3.5 Lateralita u dvojčat

„V kulturách různých národů na celém světě a v jejich tradici se levorukost pojí se zvláštními zvyky a pověrami. Ve většině případů je bohužel levorukost spojována se zlověstnou a pochybnou povahou. Indiánská legenda popisuje stvoření světa dvojčaty. Pravoruké dvojče stvořilo krajiny, rostliny a přírodní tvory. Levoruké dvojče stvořilo hady, bodláky a bouře“ (Vítková Rulíková, 2009, s. 107-108).

Zhruba 85 % populace tvoří lidé pravorucí. Dlouhá léta byla zjišťována genetická podstata pravorukosti, avšak podle ní se podíl praváctví odhaduje na pouhých 25 až 40 %. Dominanci končetin tedy ovlivňuje několik dalších vlivů, a to například prostředí, stres a poporodní komplikace, vlivy prostředí a kultury. Otázkou je, čím je tedy způsobeno, že jednovaječná dvojčata mají jinou dominantní končetinu. Objektem zájmu jsou jednovaječná dvojčata, u kterých se předpokládá nejen stejná genetická výbava, ale i totožné endogenní faktory (Schierová, 2019).

Neshoda mezi preferencí ruky a lateralizací jazyka u některých monozygotních dvojčat může plynout také z nesouměrného embryonálního vývoje mezi dvojčaty (ibid). Vítková Rulíková (2009) zmiňuje, že k situaci dochází, pokud se vajíčko rozdělilo až po době delší než týden od oplodnění. V této souvislosti zmiňujeme pojem „**zrcadlová dvojčata**“. Tyto dvojčata jsou charakterizovány asymetrickým vzhledem. Mateřské znaménko se může objevit u každého z nich na opačné straně, stejně tak růst vlasového víru, dolíčky v tvářích, tvar uší, směr růstu obočí a podobně, teoreticky dvojčata v situaci naproti sobě vypadají jako svůj vlastní odraz. A právě tento jev můžeme pozorovat i u **rozdílné preference dominantní končetiny** (Schierová, 2019). Fierro (2019) dodává, že gesta nebo pohyby mohou být rovněž projevy zrcadlení. Zatímco u jednoho z dvojčat dominuje pravá strana, druhé preferuje levou. Projevy zrcadlových dvojčat tedy mohou odrážet rozdílné vlastnosti a charakteristiky v důsledku dominance mozkové hemisféry. Stejná autorka klade důraz na fakt, že neexistuje žádný test, který by potvrdil existenci zrcadlových dvojčat. Analýza DNA dokáže pouze

potvrdit, že genetické charakteristiky dvojčat jsou natolik podobné, abychom je mohli považovat za monozygotní. Jen pouhým pozorováním jejich fyzických odlišností, dokážeme určit, že se jedná o dvojčata zrcadlová.

Podle Rulíkové (2019) představují zrcadlová dvojčata asi 25 % monozygotních dvojčat. Nicméně výzkumy, které srovnávaly dominanci ruky u jednovaječných a dvojevaječných dvojčat, neobjevily žádné význačné rozdíly mezi nimi. Za zmínku stojí fakt, že u obou souborů se shodovala preferenční strana z 80 %, ve 20 % se dvojčata od sebe odlišovala (Schierová, 2019).

II PRAKTICKÁ ČÁST

V této části diplomové práce jsme se zaměřili na problematiku bilingvismu u dvojčat v praxi. Popsali jsme výzkumné cíle, charakterizovali výzkumný vzorek, přiblížili metodologické aspekty tvorby, zpracovali případové studie a v diskusi shrnuli výzkumné otázky, v samotném závěru dodáváme doporučení pro praxi a další výzkum.

4 Výzkumné šetření

4.1 Cíl šetření a výzkumné otázky

Hlavním cílem této diplomové práce byla **analýza bilingvismu u dvojčat**, jakožto specifické skupiny, které doposud nebylo věnováno dostatek pozornosti.

Na základě hlavního cíle byly stanoveny cíle dílčí, a to:

- analýza akvizice jazyka u bilingvních dvojčat.
- Popis rozdílů v jazykovém vývoji u bilingvních dvojčat.
- Popis podobností v jazykovém vývoji u bilingvních dvojčat.
- Deskripce pragmatické roviny u bilingvních dvojčat.
- Popis tzv. řeči dvojčat.
- Popis laterality u dvojčat s akcentací na fenomén zrcadlových dvojčat.
- Analýza psychosociálního hlediska rodiny.

Z hlavního a dílčích cílů vplynuly výzkumné otázky, které zní:

1. Jak probíhal vývoj řeči u této specifické skupiny?
2. Jaký vliv má na akvizici jazyka zygozita dvojčat?
3. Jaký vliv má na akvizici jazyka pohlaví dvojčat?
4. Vyskytuje se u této specifické skupiny opožděný vývoj řeči?
5. Může být OVR⁴ u této specifické skupiny způsoben její dvojí jinakostí⁴?
6. Jaké jsou postoje matky k bilingvismu?
7. Vyskytuje se mezi dvojčaty odlišná laterality?

⁴ Dvojí jinakostí míníme, že děti pocházejí z dvoučetných těhotenství a jsou vychovávány v bilingvní rodině.

4.2 Metodika a metody výzkumného šetření

Výzkumné šetření probíhalo formou kvalitativního výzkumu. Stěžejní částí výzkumu jsou případové studie, které byly realizovány pomocí polostrukturovaného rozhovoru. V následujícím textu bude popsána metodika a všechny použité metody, které provázely výzkumné šetření.

4.2.1 Kvalitativní výzkum

Podle Maňáka a Švece (in Skutil, 2011, s. 69) je kvalitativní výzkum: „označení pro různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání jevů, kdy do popředí nevstupuje kvantifikace dat, nýbrž jejich podrobná analýza.“

Cílem kvalitativního výzkumu je získání vhledu do dané problematiky, porozumění danému jevu nejlépe v přirozeném prostředí a vytvoření nové teorie (ibid).

4.2.2 Rozhovor a pozorování

Miovský (2006) považuje rozhovor a pozorování za nejstarší výzkumné metody vůbec. Metoda rozhovoru, kterou nelze provádět samostatně, se vždy kombinuje s metodou pozorování. V souvislosti s touto prací byl rozhovor veden s matkami dětí, avšak v několika případech i za přítomnosti dětí. Měli jsme tak možnost pozorovat komunikaci matky a dvojčat. Rovněž byly i děti v některých případech pozorovány samostatně při spontánní hře.

Pro účely této práce jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor, který zaujímá místo mezi strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem a je ve výzkumu nejčastěji využíván. Jeho podstatou je, že si tazatel předem připraví schéma, ale v průběhu rozhovoru reaguje na respondentovy otázky a poznámky (Skutil, 2011). Rozhovory jsme realizovali při osobním setkání či během Skype rozhovoru, pomocí zařízení zaznamenávající zvuk. Podrobnější průběh rozhovorů je popsán v podkapitole *4.5 Průběh samotného šetření*.

Pro účely této práce byl vytvořen výzkumný rozhovor, který je uveden v příloze č. 1. Otázky v rozhovoru jsou rozděleny na prenatální, perinatální období, období do jednoho roku života dítěte, období do tří let života dítěte, období do šesti let života dítěte (předškolní období) a další doplňující otázky.

4.2.3 Fixace dat

V souvislosti se skutečností, že rozhovory byly zaznamenávány jako audiozáznam pomocí diktafonu, hovoříme o fixaci kvalitativních dat. Miovský (2006) udává, že kvalitativní údaje, které jsou vázány na konkrétní matici, považujeme za fixované. Existuje mnoho možností, jak data uchovávat, mezi nejznámější z nich patří videozáznam a audiozáznam. Jejich nepochybnou výhodou je komplexnost a autenticita nahrávky.

4.2.4 Analýza dokumentů

Miovský (2006) pod pojmem analýza dokumentů rozumí výzkumnou strategii, která je tvořena rozborem již existujících materiálů, popřípadě materiálů, které vznikají v interakci mezi výzkumníkem a respondentem. Materiály tedy nejsou vytvářeny výzkumníkem v procesu výzkumu, ale výzkumník již pracuje s materiálem, který existuje.

Při tvorbě případových studií byly zejm. u rodiny 1 analyzovány dokumenty jako lékařské zprávy a deníkové zápisy.

4.2.5 Případová studie

Mnoho autorů v české odborné literatuře považuje případovou studii a kazuistiku za totéž. Avšak Chrastina (2019) upozorňuje, že je důležité tyto pojmy diferencovat. Zatímco na případovou studii nahlíží jako na samostatnou nebo doplňkovou metodu kvalitativní výzkumné strategie, pokládá kazuistiku za souhrnnou formu interpretování analýzy případu, která může být prostředkem pro prezentování, publikování či vzdělávání.

Hitchcock a Hughes (in Hendl, Remr, 2017) vymezují případovou studii jako: „*hloubkovou studii jedné nebo několika instancí jevu v jeho reálném kontextu, která reflektuje perspektivy participantů. Případová studie se vyznačuje zaměřením na určité subjekty/objekty.*“

V této diplomové práci bylo vytvořeno 6 případových studií, které jsou podrobně rozděleny do jednotlivých období života dvojčat.

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek se skládá z šesti rodin. Všechny z rodin žijí či žijí střídavě na území České republiky. Pět z šesti rodin tvoří manželé odlišných národností a v komunikaci s dětmi užívají komunikační strategii „jedna osoba, jeden jazyk“, ať už záměrně či nezáměrně. Šestá rodina pochází z okolí Těšínska, kde se hovoří nářečím „po naszymu“, rodiče v komunikaci s dětmi používají oba jazyky.

Stáří dvojčat v průběhu výzkumu bylo od 2 do 8 let. Věk dvojčat uvedený v tabulce (u případových studií) se shoduje s jejich věkem v době rozhovoru. Rozhovory probíhaly s matkami dvojčat. Pro tři z nich byl rodný jazyk čeština, pro dvě slovenština a pro jednu angličtina. Jména dvojčat byla z důvodu ochrany osobních dat změněna.

Pro přehlednost uvádíme tabulku rodin, které označujeme číslem. Tabulka vymezuje národnost obou rodičů, pohlaví dvojčat, jejich zygozitu (vaječnost) a jazyky, kterými hovoří.

	Matka	Otec	Pohlaví dvojčat		Zygozita	Jazyky	
1	Češka	Němec	♂	♂	jednovaj.	čeština	němčina
2	Slovenka	Čech	♂	♀	dvojvaj.	čeština	slovenština
3	Britka	Čech	♂	♂	jednovaj.	angličtina	čeština
4	Slovenka	Čech	♀	♀	jednovaj.	čeština	slovenština
5	Češka	Brit	♀	♀	dvojvaj.	čeština	angličtina
6	Češka	Čech	♂	♂	jednovaj.	čeština/ po naszymu	čeština/ po naszymu

Tabulka 3 Přehled rodin

4.4 Harmonogram výzkumného šetření

Výzkum jsme započali na jaře roku 2018. Impulesem pro vytvoření práce na toto téma byla rodina 1, se kterou jsme v blízkém kontaktu. Otázkou zůstávalo, zda získáme i další rodiny na toto specifické téma. Byli proto osloveni uživatelé sociální sítě Facebook. Oslovili jsme skupinu se silnou komunitou okolo 6,5 tisíc členů s názvem Dvojčata. Odpovědělo 14 vážných zájemců z celého světa. Komunikovali jsme s nimi průběžně pomocí sociální sítě či e-mailu. Největší úbytek rodin jsme zaznamenali v září roku 2019, kdy jsme rozeslali informované souhlasy a jejich návratnost byla velmi nízká. Z původního vzorku 14 rodin

zůstaly pro účely této diplomové práce pouze 2 rodiny. Jedna rodina nám byla doporučena logopedkou během praxe v listopadu roku 2019. Další dvě rodiny jsme získali díky dotazování známých z blízkého okolí. Pozorování dvojčat z rodiny 1 probíhalo v nepřetržitých intervalech od roku 2018. Výzkumné rozhovory probíhaly od září roku 2019 do poloviny března roku 2020. Veškeré výzkumné šetření bylo ukončeno v polovině dubna roku 2020.

4.5 Průběh samotného šetření

Průběh výzkumného šetření byl velice různorodý v závislosti na časových možnostech rodiny. Rozhovory byly uskutečňovány v různém prostředí, s ohledem na rodinnou situaci či situovanost rodiny v rámci České republiky.

Rodina 1

Vztah s touto rodinou je založen na přátelských vztazích a bezprostřední blízkosti našeho bydliště. Docházelo k snadné a časté spolupráci. Za touto rodinou jsme docházeli v pravidelných intervalech a mohli tak dvojčata pozorovat v domácím prostředí. Výzkumný rozhovor s matkou byl proveden záměrně mimo domácí prostředí, a to v kavárně bez přítomnosti dvojčat. Tato rodina nám umožnila i nahlédnutí do anamnestických údajů v podobě lékařských zpráv a deníkových záznamů. Rovněž nám poskytla souhlas pořizovat audionahrávky také během hry či práce s dětmi.

Rodina 2

Tato rodina byla jedna z těch, která odpověděla na sociální síti. Shodou okolností žije také nedaleko. Výzkumný rozhovor byl proveden v jejich domácím prostředí. Během rozhovoru byl přítomen také otec i děti. Délka návštěvy nebyla časově omezená, měli jsme tedy možnost pozorovat dvojčata při spontánní hře a pohovořit s nimi.

Rodina 3

Setkání s touto rodinou proběhlo v kavárně. Výzkumný rozhovor s matkou probíhal v anglickém jazyce. V přílohách není výzkumný rozhovor v angličtině uveden, jelikož byl překládán přímo v průběhu rozhovoru v interakci s matkou. Částečně byly přítomny i děti, které si povětšinu času hrály opodál v dětském koutku. Měli jsme možnost pozorovat jejich

komunikaci s matkou, mezi nimi i s česky hovořícím okolím (objednávání nápojů a jídla u obsluhy kavárny). Pozorování při spontánní hře nebylo uskutečněno, jelikož jsme měli vymezen čas 60 minut, který postačoval pouze na vedení rozhovoru.

Rodina 4

Tato rodina jevila velký zájem o spolupráci. S matkou jsme od samotného počátku komunikovali přes sociální síť, díky kterým nám poskytla či upřesnila další cenné informace. Výzkumný rozhovor s matkou probíhal přes platformu Skype. Dvojčata jsme neměli možnost pozorovat.

Rodina 5

Komunikace s matkou této rodiny probíhala elektronicky (formou e-mailu). Díky dopisování jsme se dozvěděli doplňující informace. Samotný výzkumný rozhovor byl časově vymezen na 30 minut a probíhal formou Skype rozhovoru. Odpovědi byly většinou velice stručné. Dvojčata jsme neměli možnost pozorovat.

Rodina 6

Rozhovor s matkou této rodiny probíhal přes platformu Skype, ale trval jen necelých 30 minut, jelikož byl často přerušován dětmi. Doplňující informace byly poskytnuty během elektronické komunikace přes Messenger.

5 Případové studie

5.1 Rodina 1

Marek a Jáchym

Měsíc a rok narození: červenec, 2013

<i>Dvojčata</i>	Zygozita	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A – Marek	jednovaječná	♂	6,4 ⁵	ČJ, NJ	MŠ
B – Jáchym	jednovaječná	♂	6,4	ČJ, NJ	MŠ

Tabulka 4 Základní informace o dvojčatech Marek a Jáchym

5.1.1 Rodinná anamnéza

Jedná se o úplnou pětičlennou rodinu. Skládá se z rodičů, dvojčat a jejich o pět let staršího bratra. Rodina hovoří česky a německy, matka je české národnosti a otec německé. Nejvyšší dosažené vzdělání matky je vysokoškolské, od narození chlapců nevykonává povolání a zůstává doma jako žena v domácnosti. Otcovo vzdělání je střední bez maturity, pracuje jako jednatel v mezinárodní firmě. Matce je 42 let a od svých 23 let je vedena jako onkologický pacient, dále má celiakii. Otcí je 48 let a nevyskytují se u něj vážnější zdravotní potíže. Rodina je bez náboženského vyznání.

Reakce staršího sourozence na příchod dvojčat byla velice kladná, jelikož ho na tuto situaci připravovali dopředu. Také v tomto věku mají velice pozitivní vztah. Dvojčata ke svému bratru vzhlížejí a mají ho za velký vzor.

Rodiče na děti mluví každý svým jazykem. Chlapci velmi dobře ovládají oba dva z nich. O možnostech bilingvní výchovy si toho rodiče příliš nezjišťovali, své děti vychovávají intuitivně.

⁵ 6,4 tj. pro účely této práce věk 6 let a 4 měsíce. Věk je uváděn v době rozhovoru.

5.1.2 Osobní anamnéza dvojčat

Období prenatální a perinatální

Dvojčata pocházejí z druhého těhotenství a vznikla přirozenou cestou. Již v prenatálním období se odlišovala aktivitou v děloze, dvojče A bylo klidné, ne příliš hybné, zatímco dvojče B vykazovalo nadměrnou pohybovou aktivitu. Z důvodu krvácení matky byl proveden akutní císařský řez. Dvojčata se narodila v 36. týdnu těhotenství (35+5tt). Druhorozené dvojče muselo být kříšeno. Dvojčata měla novorozeneckou žloutenku a od prvního dne narození antibiotika z důvodu zánětu v těle. Dvojče A vážilo 1910 g, dvojče B se narodilo o minutu později a vážilo 1900 g. Porodnici opustili po 14 dnech.

Období do jednoho roku života

Chlapci se i v tomto období lišili pohybovou aktivitou. Marek byl klidný, zejm. během kojení, zatímco Jáchym si neustále vymezoval svůj prostor nadměrným pohybem. Kojení probíhalo do 5,6 měsíce. V tomto období se začaly projevovat obtíže, které trvaly do roku a půl jejich života. Oba dva neustále zvraceli. Lékaři dlouho nemohli přijít na to, co chlapce trápí. V tomto období také velmi často plakali. Hospitalizování byli celkem dvakrát, ale lékařské vyšetření podstupovali v tomto věku velmi často. Finální diagnóza byla gastroezofageální reflux, ale trvalo to několik měsíců, než byl problém identifikován. Matka uvedla, že se zejm. v tomto období cítila hodně unavená a psychicky naprosto vyčerpaná, jelikož jejich pláč neustával. V době, kdy jim započala medikamentózní léčba, se stav začal zlepšovat a chlapci projevovali také radost. To bylo období, kdy matka začala v noci spát i několik hodin denně, čímž se zlepšil i zdravotní stav dvojčat.

První slovo se u chlapců objevilo okolo 9. měsíce. U obou z nich to bylo slovo „Baji“, později „Bajo“, znamenalo to „Kuba“, což je jméno jejich staršího sourozence.

Období od jednoho roku do tří let

Chlapci v psychomotorickém vývoji tohoto období postupovali stejně. Psychomotorický vývoj byl u chlapců mírně opožděn, chlapci nelezli, pouze se plazili. Docházeli na fyzioterapii, kde cvičili Vojtovu metodu. Chůze nastoupila v 16. měsících, u obou téměř ve stejný den.

Dalším problémem dvojčat v tomto období byl přechod na nočník a častá zácpa. Maminka popisuje těžké období v začátcích podnikání a psychickou nerovnováhu rodičů, která se přenesla na děti a může být původcem mnohých zdravotních potíží dvojčat. Dudlík oba chlapci užívali do tří let, maminka si je vědoma, že je to příliš dlouhá doba, ale popisuje již zmiňované období od dvou do tří let, kdy konečně začali normálně spát. Problémem byla snaha o odebrání dudlíku (ta začala okolo druhého roku), avšak po odejmutí chlapci celé noci plakali a celá rodina byla opět v psychické tenzi, proto to trvalo až do třetího roku. Chlapci navíc užívali špatný dudlík, dovezený sestrou matky ze zahraničí. Byl nadměrně velký se zavěšenou hračkou, který tvořil velkou zátěž na celou oblast ústní dutiny. Chlapcům to způsobilo předkus, který se však dnes již samovolně upravil a není zřetelný.

Vzájemný vztah dvojčat popisuje maminka slovem rivalita. Ta je výrazná, ať už ve hře nebo v boji o rodičovskou lásku. Matka popisuje, že neustále mezi sebou soupeří a potřebují uznání.

Specifický jev řeč dvojčat se vyskytl u těchto chlapců už od jednoho roku (nastupoval s prvními slovy) a trval asi do třetího roku. Tato řeč samovolně vymizela s nástupem do mateřské školy, maminka udává asi po půl roce od nástupu do MŠ. Dále zmiňuje, že jí to přišlo zajímavé, jelikož měli staršího bratra, se kterým komunikovali velmi často, a přesto si vyvinuli svůj vlastní komunikační systém. Mezi sebou si vytvořili řeč, které rozuměli pouze oni dva. Podle maminčiných slov se jednalo o smíchaninu všeho, co slyšeli kolem sebe, a ještě nebyli schopni to rozlišit, jelikož toho na ně bylo moc. Zajímavá jsou tyto slova matky, které uvádíme doslovně: *„Moje domněnka je, že tím, že oni měli tolik starostí s tím zdravotním stavem, tak samozřejmě mozek a tělo nemělo tolik času na ten vývin. Všechno bylo zpomalené a bylo toho na ně hrozně moc, tomu tělu se nechce, protože není zdravé, nemá energii na to, aby to tělo strávilo ty bolesti a ty problémy, nebyli vyspaní, měli třetinu toho spánku, co dítě potřebuje. Do tady toho stresového prostředí oni měli češtinu, němčinu, svoji řeč, a takže proto si myslím, že některé ty věci šly strašně pomalu, a pořád jdou strašně pomalu, ale myslím si, že nakonec toho svého cíle svým tempem dosáhnou. A spíš si myslím, že tady ta vlastní řeč byla slátanina toho všeho, co slyšeli, protože to bylo pro ně příliš náročné to říct jinak, tak si vytvořili to svoje a rozuměli si.“* Maminka dodává, že ona vždy rozuměla jejich potřebám. Do jejich vlastního jazyka nijak nezasahovala, i když mu příliš nerozuměla.

Období od tří do šesti let

V tomto věku vymizel jev řeč dvojčat a rodiče začali dvojčatům více rozumět. Dvojčata od samého počátku rozlišovala jazyk otce a jazyk matky. O bilingvistu se matka dozvěděla poprvé na vysoké škole. Přiznává, že o bilingvní výchově si ve svém zájmu nestudovala žádné knihy a oba s manželem děti vychovávají spíše intuitivně. Velkou roli v bilingvní výchově hraje zkušenost s výchovou staršího sourozence. I na tomto místě je vhodné uvést slova matky: „*Starší dítě se narodilo v Německu a já jsem si strašně přála, ať mluví perfektně česky, takže jsem si striktně zakládala na tom, že já s ním budu mluvit jenom česky, i když vyrůstal v německém prostředí a byly chvíle, kdy mi možná nerozuměl, vždy jsem si zakládala na tom, abych do svého jazyka nezapojila němčinu. A tak když jsme se přestěhovali v jeho třech letech do Česka, ovládal perfektně oba jazyky. Protože se nám to tak osvědčilo, dělali jsme to i u dvojčat, ale tam jsem viděla obrovský rozdíl. Zjistila jsem, že i když je stejný přístup, ne vždy to může vyjít, oni prostě nepochytili tolik, co jedno dítě.*“ Obecně matka hodnotí vývoj řeči dvojčat v porovnání se starším sourozencem jako opožděný.

S ostatními dětmi se v tomto věku příliš nestýkali. Protože dle svých slov měla matka dvojčata později (věk matky při porodu byl 36 let). Většina dětí matčiných kamarádek byla starší než oni, ale to nebyl problém, jelikož si v každé společnosti vystačili sami. V mateřské škole matka požádala učitele, aby je nedávali všude spolu, rozdělovali je do skupin a podobně, jelikož jsou na sobě hodně závislí. Adaptace do MŠ byla zpočátku problematická, při odchodu matky plakali, avšak brzy si zvykli. S ostatními dětmi vycházejí velmi dobře.

Těsně před začátkem šestého roku začali docházet na logopedii. Logopedka nastavila terapii hned zpočátku na korekci nesprávné výslovnosti. Dle našeho názoru dvojčatům činí potíže hlavně správná slovtvorba, někdy dochází k míšení jazyků, nepochopení přesného významu slov, nebo nesprávnému užití rodu ve slově. Výslovnost hlásek je přiměřená věku, nedonošenosti a dvojjazyčné výchově. Nyní v jejich šestém roce je téměř výslovnost hlásek v normě. S ohledem k věku začínají tvořit správně hlásku Ř. Problematická je výslovnost hlásky H, v některých slovech ji nahrazují hláskou CH, což podle obou rodičů souvisí s němčinou. Na logopedii dochází sporadicky, jelikož nejsou spokojeni s přístupem logopedky. Nového logopeda nevyhledávají, chlapci věnují velkou část svého života sportovním aktivitám. V pragmatické rovině komunikace jsou zdatní.

Chlapcům byl po vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně udělen odklad školní docházky. Ve zprávě jsou uvedeny obtíže na úrovni morfologicko-syntaktické jazykové rovině, a to hlavně ve skloňování a celkově neobratnosti v tvarosloví, avšak pracovnice PPP nebere v potaz ani jednu ze složek jinakosti dvojčat. To je také první a zatím jediná negativní zkušenost matky s odsouzením a nemístnými poznámkami, co se týká jejich řeči. Dle matky se tato odbornice nevyjadřovala a nepostupovala profesionálně. Do školy nastoupí v 7,1 letech. S odkladem školní docházky spolu s matkou souhlasíme.

5.1.3 Charakteristiky dvojčat

Marek

Rozdíly v pohybové aktivitě se během let u chlapců vyrovnaly. Oba dva jsou velice aktivní, pohybově nadaní a nadšení pro sport. Dělají atletiku, hrají fotbal za vesnický fotbalový klub a po vzoru svého staršího sourozence začínají hrát hokej. Marek je zdatnější v jemně motorických aktivitách, rád maluje. Také je citlivější, vyžaduje více fyzického kontaktu v podobě mazlení než Jáchym. Zajímavostí je, že oba z dvojčat jsou závislejší na jednom z rodičů. Marek vyhledává spíše otce. Pokud je otec pracovně v zahraničí, chybí mu více, než Jáchymovi a jeho odjezdy špatně nese. Dominantní je pravá horní končetina. V jazykovém vývoji mezi dvojčaty rozdíly nejsou.

Jáchym

Jáchym byl dlouho považován za aktivnější dvojče, vykonává stejné sporty jako Marek. Je emočně stabilnější, nebojí se zkoušet nové věci. Avšak je více závislý na matce. Dokáže o něco lépe snášet prohru než Marek, i když u obou je to velký problém. Hraní společenských her a prohru jednoho z nich většinou skončí křikem a dlouhým pláčem, někdy dojde i k bitce mezi dvojčaty. Dominantní je pravá horní končetina. Aktivity jako kreslení a vyrábění nevyhledává, má rád, když může vytvářet opičí dráhy a podobně. I když se narodil jako menší dvojče, nyní je o centimetr větší než Marek.

5.2 Rodina 2

Jana a Petr

Měsíc a rok narození: červenec, 2015

<i>Dvojčata</i>	Zygozita	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A – Petr	dvojvaječná	♂	4,5	ČJ, SJ	MŠ
B – Jana	dvojvaječná	♀	4,5	ČJ, SJ	MŠ

Tabulka 5 Základní informace o dvojčatech Jana a Petr

5.2.1 Rodinná anamnéza

Jedná se o úplnou čtyřčlennou rodinu. Je tvořena otcem, který je Čech, 41 let, povolání strojuvůdce, nejvyšší dosažené vzdělání je střední s maturitou. Dále matkou, 34 let, která je slovenské národnosti, pracuje jako fyzioterapeut, nejvyšší dosažené vzdělání u ní je vysokoškolské. Rodinu doplňují dvojčata dívka a chlapec. Matka je křesťanka, otec bez vyznání. Děti jsou pokřtěné, ale rozhodnutí, zda budou věřící či ne, nechají rodiče na nich samotných. Tato rodina žije ve velkém rodinném domě se zahradou, součástí je několik domácích, ale i hospodářských zvířat. Matka uvádí, že je vede tak, aby měli kladný vztah k přírodě. Děti mají od raného dětství velice dobrý vztah ke zvířatům. Rodina je zajištěna a pochází z velmi dobrých ekonomických poměrů.

Otec hovoří na své děti česky, matka slovensky. V aktivním slovníku dvojčat převažuje čeština, pouze někdy se objeví slovenská slova. Nebylo tomu tak vždy, první dva a půl roku jejich života dvojčata používala hlavně slovenštinu, jelikož byla doma s matkou. Otec často pracoval v zahraničí. Vše se změnilo s nástupem do MŠ, kde začala zcela přirozeně používat češtinu. Matka uvádí, že si k bilingvistu nic nestudovala a děti vychovávají, s ohledem na bilingvní výchovu, intuitivně.

5.2.2 Osobní anamnéza dvojčat

Období prenatální a perinatální

Tato dvojčata vznikla přirozeně, a to i navzdory tomu, že matka užívala deset let pravidelně antikoncepci. Maminka to komentuje s úsměvem na rtech: „*Je to naprosto šílené a úžasné zároveň.*“

Během těhotenství se nevyskytly žádné komplikace. Dvojčata se narodila plánovaným císařským řezem, jelikož dvojče A bylo otočeno koncem pánevním. Porod proběhnul ve 38.

týdnu. Časová prodleva mezi dvojčaty byla jedna minuta. Mezi chlapcem a dívkou byl výrazný váhový rozdíl. Petr vážil 3300 g a měřil 49 cm, zatímco jeho dvojče Jana vážila 2350 g a měřila 42 cm. Po narození však prospívali velmi dobře a porodnici opustili po pěti dnech.

Období do jednoho roku života

Jelikož se jedná o dvojvaječná dvojčata, navíc opačného pohlaví, jsou mezi nimi značné rozdíly.

Již od prvních dnů života se odlišovali pohybovou aktivitou. Petr byl velice klidné dítě, po kojení hned usnul. Jana byla v prvním roce života velice aktivní a plačtivé dítě. Kojení byli 16. měsíců, od 6. měsíce příkrmování. Během 6. a 8. měsíce byl mezi nimi značný váhový rozdíl tři kilogramy.

V prvním roce jejich života nenastaly žádné komplikace ani hospitalizace. Pouze Jana byla vedena kvůli porodní hmotnosti jako rizikový novorozenec a prospívala jinak než její bratr, avšak vždy dohnala požadovanou normu.

Motorické dovednosti nastupovaly u každého v jinou dobu. Dívka byla v motorickém vývoji rychlejší. U chlapce nastoupil sed okolo 10. měsíce, dívka začala sedět okolo 6. až 7. měsíce. Fázi lezení přeskočili, příliš nelezli. Plazení matka zaznamenala okolo 5. měsíce u obou. Také u nástupu samostatné chůze zaznamenáváme signifikantní rozdíl. Jana začala chodit bez opory týden před prvními narozeninami. Petr v roce a pěti měsících, matka si myslí, že to bylo tím, že byl těžký a příliš se mu nechtělo vykonávat motorické aktivity.

Řečové dovednosti, na rozdíl od těch motorických, matka zaznamenala přibližně ve stejném období. Broukání si všimla již ve třetím měsíci, první slova okolo 9. měsíce. Vzpomíná na první slova jako *mama, tata, baba, ham, toto*. Od 10. měsíce začali imitovat gesta jako zamávání na pozdrav a ukázání „jak jsi veliký“.

Od samotného počátku jejich života vnímali jeden druhého, ale vzájemné hraní se u nich nevytvořilo doposud. Jsou zvyklí na neustálou přítomnost toho druhého, avšak matka udává, že: „*Zajímali se od malička o sebe, ale že by byli na sebe nějak šíleně navázaní, to nejsou, dokáží bez sebe fungovat.*“

Matka udává, že se v prvním roce jejich života cítila velice unaveně a tři čtvrtě věci z tohoto období si nepamatuje, jelikož to bylo velice náročné období. Situace se zklidnila okolo druhého roku jejich života, kdy si dokázali říct, co chtějí a potřebují.

Období od jednoho roku do tří let

Maminka uvádí, že v tomto období došlo u obou dětí ke komoci hlavy. U dívky se to stalo v roce a pěti měsících, v nemocnici pobyla jeden den. O tři měsíce později nastala stejná situace u chlapce. K jiným úrazům či hospitalizacím nedošlo.

Dudlík nikdy příliš nevyžadovali, zcela jim byl odebrán v roce a půl jejich života. Přejít na nočník nastal ve dvou letech, v tomto případě byl o pár týdnů napřed chlapec.

Řeč dvojčat maminka nezaznamenala. Mezi sebou nyní komunikují v jazyce českém. V době, kdy byli s maminkou doma během mateřské dovolené, používali více slovenské výrazy, avšak otec je často opravoval. S nástupem do MŠ v jejich komunikaci převažuje čeština. Matka udává, že na ně hovoří spíše smíšením slovenštiny a češtiny, protože i ona byla s nástupem do práce nucena začít používat češtinu, která se pro ni stává čím dál tím víc přirozenou.

Adaptace do mateřské školy se obešla bez komplikací, nyní jsou však každý z nich v jiné třídě, protože mezi nimi probíhaly časté konflikty v podobě bitek. Zde je vhodné uvést slova maminky: „*S manželem jsme souhlasili, protože víme, co máme doma, však říkám, že nejsou na sebe fixovaní. Když potřebují, tak si k sobě přeběhnou, protože jsou na jednom patře.*“ Maminka dodává, že čím jsou starší, tím se jejich vztah mění k lepšímu.

Do mateřské školy nastoupili ve třech letech a téměř dvou měsících, dle matky mluvili v minimálně tříslovných větách. V tuto dobu zaznamenali obrovské zhoršení v jejich mluvě, jelikož nastoupili k nejmladším dětem (průměr okolo 2,5 let) a dvojčata začala jejich řeč napodobovat. Matka udává, že asi tři měsíce používali hlavně jednoslovné výpovědi. U dívky jsme zaznamenali interdentalní sigmatismus, matka dodává svými slovy, že má předsunutou bradu a trošičku šišlá, budou to kontrolovat a možná navštíví logopeda. Na otázku, zda hodnotí vývoj řeči u dvojčat, opožděn za vývojem řeči jednotlivců, odpovídá jednoznačně: „*Určitě ne.*“

5.2.3 Charakteristiky dvojčat

Rozdíly mezi těmito dvojčaty jsou značné nejen ve vývoji, ale i v povahových vlastnostech.

Petr

Chlapec je velmi cílevědomý. Má flegmatickou povahu. Při hře vyhledává mladší děti nebo vrstevníky s totožnými zájmy. Má velice hezký vztah k malým dětem. Při rozepři se sestrou je ten, kdo ustoupí. Má výbornou paměť, ale učí se pomaleji než sestra. Nelze zatím říci, která horní končetina je u něj dominantní.

Jana

Dívku lze označit slovem „větroploch“. Je velice živá, hlasitá a optimistická. Špatně snáší prohru, musí mít ve všem prvenství. Má typicky holčičí zájmy. Zajímají ji panenky, líčení, oblékání a kamarádky. Dokáže pomáhat v domácnosti. Ostatní děti včetně svého bratra ráda organizuje. Má velice pěkný vztah ke zvířatům. Dominuje u ní pravá ruka.

5.3 Rodina 3

Simon a Jonas

Měsíc a rok narození: září, 2013

<i>Dvojčata</i>	Zygozita	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A – Simon	jednovaječná	♂	6,4	ČJ, AJ	MŠ
B – Jonas	jednovaječná	♂	6,4	ČJ, AJ	MŠ

Tabulka 6 Základní informace o dvojčatech Simon a Jonas

5.3.1 Rodinná anamnéza

Rodina je tvořena čtyřmi členy. Matka je britské národnosti a jejím jazykem je angličtina, je jí 34 let, nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské, pracuje jako lektorka. Otec je Čech, je mu 36 let a pracuje jako strojní technik, nejvyšší dosažené vzdělání je

středoškolské. Matka uvedla, že je křesťanka, avšak rodina je bez náboženského vyznání. Rodinu doplňují chlapci – identická dvojčata.

Rodina žije střídavě na území České republiky a Velké Británie. Převážně na území Česka, chlapci se však narodili ve Velké Británii, nyní je na cestě pátý člen rodiny a matka plánuje rodit (kvůli subjektivně lepší zdravotní péči) a strávit první měsíce jeho života ve Velké Británii. Děti tak mají pravidelný kontakt s kulturami obou zemí.

Rodiče své děti vychovávají podle bilingvní metody jeden člověk, jeden jazyk. Matka se v této oblasti během období těhotenství snažila vzdělávat samostudiem odborné literatury. V bilingvní výchově jsou oba rodiče důslední. Rodiče mezi sebou hovoří anglicky. Mají kolem sebe další bilingvní rodiny. Matka zná dvě rodiny nefungující bilingvní výchovy, proto je ve výchově svých dětí tolik striktní.

Ekonomické poměry rodiny jsou velmi dobré. Mohou si dovolit odletět na několik měsíců v roce do jiné země a otci je umožněno pracovat z domova.

5.3.2 Osobní anamnéza dvojčat

Období prenatální a perinatální

Dvojčata pocházejí z prvního těhotenství, vznikla přirozenou cestou. Během těhotenství nenastaly žádné komplikace.

Chlapci se narodili čtyři týdny před plánovaným termínem porodu. Matka měla plánovaný porod sekci, ale nakonec přišli na svět nečekaně, a to přirozenou vaginální cestou. Časová prodleva mezi chlapci činila 18 minut. Porodní váha chlapců byla u Simona 1800 g a u Jonase 1500 g. Vyskytla se u nich novorozenecká žloutenka. V inkubátoru strávili dva dny a po pěti dnech opustili porodnici.

Období do jednoho roku

V tomto období došlo k hospitalizacím u obou chlapců. Simon byl hospitalizován v měsíci a půl kvůli tříselné kýly, problém byl řešen operativně. Stejná situace nastala ve dvou měsících života u Jonase. Každý z chlapců měl výskyt kýly na opačné straně.

Matka má vlastní názor na akvizici jazyka. U chlapců subjektivně nezaznamenala broukání ani žvatlání. Vývoj řeči u chlapců probíhal ve stejných časových intervalech. Jejich verbální projev se nesnažila nijak podpořit a zaměřovala se na ten neverbální, který považuje za mnohem důležitější. Od šesti měsíců s dvojčaty znakovala, již v sedmém měsíci si uměli říct, co potřebují a vytvořili si tak svou vlastní formu komunikace. První slova se objevila okolo 10. měsíce a vycházela ze seznamu již naučených znaků, přesná slova si matka nevybavuje.

Psychomotorický vývoj u chlapců probíhal také v přibližně stejných intervalech. Lezení nastoupilo okolo šestého měsíce. Matka dodává, že byli dlouhou dobu velice slabí a nepřibírali na váze, proto jim motorické činnosti činily obtíže. Sed nastoupil v sedmém měsíci. Samostatnou chůzi matka zaznamenala u Simona v den jejich prvních narozenin, u Jonase přesně den poté. Další milníky si matka nepamatuje.

Hru matka registruje od pátého měsíce, kdy na sebe začali navzájem reagovat, okolo sedmého měsíce ve hře používali naučené znaky.

Matka uvádí, že se v prvním roce jejich života cítila velice unavená a vyčerpaná. Pociťovala stavy izolace, protože bylo obtížné je obléknout a jen tak si někde vyjít, nemohli také někde zůstat dlouho, kvůli častému kojení. Z tohoto důvodu ji také velice chyběl sociální kontakt.

Období od jednoho roku do tří let

V tomto období nedošlo k žádným úrazům, hospitalizacím ani odchylkám ve vývoji dvojčat. Matka toto období charakterizuje jako krásné období, ve kterém strávili mnoho času spolu. Ve dvou letech začali chlapci navštěvovat předškolní zařízení, ale pouze dva dny v týdnu.

Právě v tomto období mluvili chlapci pouze anglicky, ale rozuměli češtině. Matka hovoří, že asi do dvou a půl let využívali pouze angličtinu, a to i když se jich někdo na něco zeptal v češtině, odpověděli anglicky. Situace se zlepšila po půl roce v mateřské škole, kdy začali hovořit česky. Řeč dvojčat matka nezaznamenala.

Chlapci nikdy neměli dudlík. Matka udává, že nevěří žádným benefitům dudlíku. Domnívá se, že způsobuje anatomické odchylky v ústní dutině a zpomaluje vývoj v řeči, proto

chlapcům dudlík nikdy nedala a výslovný zákaz měl také kdokoliv z rodiny. Debatu o dudlíku zakončuje těmito slovy: „*Děti dudlík nepotřebují, jsou to rodiče, kdo ho potřebují.*“ Kojeni byli přesně devatenáct měsíců.

V patnácti měsících se začali chlapci učit přecházet na nočník, trvalo to asi dva měsíce, než došlo k získání této dovednosti.

Období od tří do šesti let

V tomto období došlo k vyrovnání jazykových kompetencí v obou jazycích. Matka udává, že chlapci jsou v obou dvou jazycích stejně zdatní. V porovnání s ostatními dětmi jejich řeč nemá žádné zvláštnosti. Matka neshledává jejich vývoj řeči jako opožděný, jelikož byli v jejich výchově velice důslední. Velký podíl na to mají také prarodiče. Rodiče i prarodiče vždy lpěli na správné výslovnosti a správném tvarosloví v obou jazycích, proto děti vhodnou formou vždy opravovali. Matka dodává, že se ze všech sil snažili zabránit patologii, kterou mohl přinést bilingvismus. Ona sama neměla nikdy problém svým dětem porozumět. Široké okolí rovněž. Pouze když byly dvojčatům tři roky, přestěhovali se na pár měsíců do Velké Británie. Chlapcům ze začátku trvalo, než pochopili, že anglické děti nerozumí češtině. Proto jim rodiče museli velice často připomínat, že jsou v jiné zemi a musí používat angličtinu. Nyní žijí zpátky v České republice, ale na pár měsíců v roce odjíždějí do Velké Británie. Chlapci mezi sebou hovoří česky.

Jejich vztah se v průběhu let mění, a to pozitivním směrem. Při hře se dokáží dělit o hračky a sdílet společné zájmy. Zabaví se na dlouhou dobu. Přesto se u nich vyskytuje výrazná rivalita, a to ve sportu. Věnují se fotbalu a druhorozené dvojčce Jonas vyžaduje být ve všem první a lepší. I přestože jsou identická dvojčata, nelpí na přítomnosti toho druhého. Matka tvrdí, že je to hlavně její zásluhou, protože si od počátku přála z nich vychovat jedinečné osobnosti. Od druhého roku se po nějaký čas dne věnovala pouze jednomu z dvojčat a otec druhému a poté si role vyměnili. Volila pro každého jiné činnosti a snažila se pochopit, co baví každého z nich individuálně a tomu přizpůsobovala hru.

Adaptace do předškolního zařízení se obešla bez pláče a vyžadování si přítomnosti matky.

5.3.3 Charakteristiky dvojčat

Matka své syny charakterizuje jako dvě naprosto odlišné osobnosti. Aniž bychom se jí na to dotazovali, potvrzuje existenci zrcadlových dvojčat. Zrcadlové rozdíly mezi chlapci vnímá v opačné lateralitě, která se u nich projevovala výrazně již od prvního roku jejich života. Dále v rozdílném stylu vlasů, který si sami zvolili (jeden má krátký sestřih a druhý dlouhé vlasy až k ramenům), v rozdílném oblékání, a hlavně v rozdílných povahových vlastnostech. Ve výše uvedeném textu zmiňujeme, že i výskyt tříselné kýly byl u každého na jiné straně, což je velmi zajímavý fakt.

Simon

Prvorozený syn je velmi tichý a zdrženlivý. Rád se učí novým věcem, ale dělá to především sám pro sebe. Naučil se sám číst. V momentě, kdy zjistil, jak správně číst prostudoval všechny dětské knížky, ptal se na každé písmeno a byl do toho velmi zapálen. Je levák. O psaní nejeví zájem, jelikož mu osobně to nic nepřináší. V kolektivu se necítí příliš dobře, raději se zabaví sám.

Jonas

Druhorozený syn je velice impulzivní. Pokud dostane nějaký nápad, okamžitě ho uskuteční, bez ohledu na následky. Většinu činností opakuje po svém bratrovi (co se naučí Simon, naučí se Jonas o den později - bylo tomu tak s chůzí nebo např. jízdou na kole). Rád kreslí a také píše. Je pravák. V kolektivu je oblíben a rád se účastní skupinových činností.

5.4 Rodina 4

Veronika a Valerie

Měsíc a rok narození: leden, 2017

<i>Dvojčata</i>	Zygozita	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A – Veronika	jednovaječná	♀	2,9	ČJ, SJ	MŠ
B – Valerie	jednovaječná	♀	2,9	ČJ, SJ	MŠ

Tabulka 7 Základní informace o dvojčatech Veronika a Valerie

5.4.1 Rodinná anamnéza

Nukleární rodina je tvořena čtyřmi členy. Matce je 29 let, je slovenské národnosti, její nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské a pracuje jako výzkumný pracovník. V České republice žije deset let, studovala zde i vysokou školu. Otcí je 33 let a je české národnosti, nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské, živí se jako architekt. Náboženství obou rodičů je křesťanství. Zdravotní obtíže rodičů nejsou známy. Rodinu doplňují dvě dcery, jednovaječná dvojčata.

Matka v komunikaci s partnerem používá slovenský jazyk, partner hovoří česky. Stejná situace nastává při komunikaci s dvojčaty. O bilingvismu se matka doslechla s nástupem na gymnázium, ale hlubší význam si začala zjišťovat během těhotenství, aby zjistila, co to bude znamenat pro její děti. Díky tomu se rozhodla pro znakování s miminky. Co se týče bilingvní výchovy, jsou děti vychovávány intuitivně, ale rodiče si striktně zakládají na tom, že na děti hovoří každý svým jazykem.

5.4.2 Osobní anamnéza dvojčat

Období prenatální a perinatální

Dvojčata pocházejí z prvního těhotenství. Vznikla přirozenou cestou a během těhotenství nedošlo k žádným komplikacím.

Dívky se narodily císařským řezem, jelikož dvojče B bylo otočeno koncem pánevním. Narodily se měsíc před oficiálním termínem, ale císařský řez měla matka naplánovaný o týden později od jejich narození, na svět přišly nečekaně, protože matce praskla voda, ke komplikacím nedošlo. Dvojče A vážilo 2160 g a dvojče B 2500 g, dvojče B se narodilo o pouhé dvě minuty později. Po porodu měly novorozeneckou žloutenku, porodnici opustily po jednom týdnu.

Období do jednoho roku života

Dívky ve vývoji prospívaly dobře. Ve 2,5 měsících onemocněly bronchitidou a byly týden hospitalizovány. K vážnějším úrazům či onemocněním v tomto věku nedošlo. Ve třech měsících navštívily rizikovou poradnu, kde jim bylo sděleno, že veškerý vývoj probíhá správně, od té doby nenavštívily žádného odborníka, jelikož nebylo potřeba.

Mezníky jako broukání a žvatlání si matka nevybavuje, vzpomíná si na první slovo, které se objevilo okolo sedmého měsíce, a to *mama* u obou z nich. Komunikace u těchto dvojčat byla podpořena znakováním. Matka začala znakovat okolo sedmi měsíců, trvalo to měsíc a půl, než začaly znakovat nazpátek. V 8,5 měsících začaly znakovat „mlíčko“, avšak poté dlouho nic. Matka uvádí, že jí to na chvíli přestalo bavit, ale okolo 1,3 roku došlo k obratu a dívky začaly znakovat okolo 40 znaků. Na otázku, proč s dvojčaty znakovala odpovídá matka takto: „*U dvojčat se uvádí opožděný vývoj řeči, u bilingválních dětí vlastně taky. Tak jsem chtěla mít možnost domluvit se s nimi dříve než ve dvou letech. Jelikož jsou to první děti, neměla jsem představu, jak lze u dvou dětí pozorovat signály, abych rozuměla tomu, co chtějí, tak mi to přišlo logické je naučit nějaké společné znaky. Pak si nějaké znaky vymyslely i samy.*“

Psychomotorický vývoj probíhal rovněž ve stejných časových etapách, mezi dívkami se neobjevovaly rozdíly. Otáčení na bok se objevilo v šesti měsících, lézt začaly v sedmi a půl měsících, sezení nastoupilo okolo devátého měsíce. Stání bez opory se objevilo v osmém měsíci a samotná chůze nastoupila v jednom roce.

Matka udává, že se v prvním roce cítila unaveně, ale na druhou stranu říká, že jí péče o dvojčata nijak nevadila a měla dostatečnou trpělivost a možná proto vydržela i tak dlouho kojit. Domnívá se, že velkou roli v tom hraje i ovlivnění hormonální soustavy, ať už po porodu či vlivem kojení. Zmiňované kojení probíhalo do 2,2 let života dvojčat.

Dudlík užívaly rok a čtvrt, a to pouze na spaní či v nepříjemných situacích jako v autě či kočárku.

Období od jednoho do tří let

Od jednoho roku maminka s dvojčaty navštěvovala dětský klub, také docházely asi tři čtvrtě roku na plavání. Po druhém roce nastoupily na dvě dopoledne v týdnu do mini školičky, která byla součástí dětského klubu, takže adaptace probíhala snadněji. Do té doby nebyly příliš zvyklé si hrát s ostatními dětmi, většinou si vystačily samy navzájem nebo si hrály každá sama. Jako zvláštnost ve hře matka zaznamenává, že si asi do 1,5 roku hrály vedle sebe, každá dělala stejnou činnost, avšak sama. Jedna druhou začala zapojovat do hry okolo druhého roku. Vztah dvojčat matka popisuje jako hezký. Rivalita jako taková se u nich nevyskytuje, maximálně dochází k přetahování se o stejnou hračku.

V rozmezí od jednoho roku až do dvou let a dvou měsíců intenzivně znakovaly, upřednostňovaly neverbální komunikaci a dokázaly si říct o cokoliv. Poté nastoupily do mini školičky, kdy začaly komunikovat více verbálně a patrně se u nich začala objevovat řeč dvojčat. Nyní nastoupily do běžné MŠ, ve které se dle matky „reálně rozmluvily“. Začínají opakovat slova, projevují větší zájem o verbální komunikaci a mezi sebou již hovoří „normálně“. Slovo „normálně“ maminka uvedla záměrně, jelikož do té doby se u nich projevovala řeč dvojčat. Ta s nástupem do kolektivu odeznívá. Matka uvádí, že ještě zůstává pár oblíbených vymyšlených slov, avšak i ty už pomalu začínají nahrazovat. V době, kdy používaly svůj vlastní jazyk, jim matka nerozuměla vždy, ale když se zaposlouchala, dokázala porozumět významu. Znaky v komunikaci již nepoužívají téměř vůbec.

Vývoj řeči matka srovnává s neteří, která je o deset měsíců mladší a hovoří na stejné úrovni jako dvojčata. Srovnání má také s vrstevníky v MŠ, kteří hovoří mnohem lépe. Díky těmto argumentům si matka myslí, že jejich vývoj řeči je opožděn.

Dívky v komunikaci využívají převážně jazyk okolí a otce, tedy jazyk český. V tomto období (2,9 let) začínají používat i slovenská slova a oba jazyky míchat. Matka uvádí, že když se nad tím zamýšlela, tak většina prvních slov byla kratších a jednodušších (příklad *bota – topánka*), a proto si tedy dívky, dle jejich slov, vybíraly češtinu. Již v tomto věku u obou z nich výrazně dominuje pravá ruka.

5.4.3 Charakteristiky dvojčat

Maminka o svých dcerách mluví jednotně. Udává, že v jejich věku mezi nimi nerozeznává výraznější rozdíly v povaze. Jeden den může říct, že Veronika je klidná a Valerie nadměrně aktivní a druhý den je tomu přesně naopak. Obě dvě mají velkou výdrž (v porovnání s vrstevníky) u nejrůznějších aktivit jako je hra, pomoc v kuchyni nebo malování.

5.5 Rodina 5

Ema a Lola

Měsíc a rok narození: březen, 2012

<i>Dvojčata</i>	Zygozita	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A – Ema	dvojvaječná	♀	8	ČJ, AJ	ZŠ
B – Lola	dvojvaječná	♀	8	ČJ, AJ	ZŠ

Tabulka 8 Základní informace o dvojčatech Ema a Lola

5.5.1 Rodinná anamnéza

Tato rodina je tvořena pěti členy. Jedná se o úplnou rodinu. Otcí je 48 let, jeho národnost je britská a jazykem angličtina, jeho nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské, žije se jako učitel cizích jazyků. Matka je Češka, je jí 37 let, má rovněž vysokou školu a profese obou rodičů je stejná. Nejmladším členem rodiny je pětiletá dcera. Dvojčata Ema a Lola mají osm let a jejich vztah k mladší dceři můžeme popsat jako ochranný. Rodina žije trvale na území ČR a její ekonomické poměry jsou velmi dobré.

Matka s dětmi mluví česky, výjimečně anglicky, jsou-li v přítomnosti lidí, kteří česky nerozumí. Otec s dětmi mluví svým rodným jazykem, tedy anglicky. Maminka se o bilingvistiku dozvěděla dlouhou dobu před narozením dětí, uvádí, že žádné metody bilingvní výchovy nezná. Matka uvádí, že nechávají děti osvojit si jazyk přirozenou cestou. Jako příklad dokládá, že využívají oblíbené činnosti zejména jejich rodičů samotných. U otce je to četba. U matky například hudba, divadlo nebo ruční práce.

5.5.2 Osobní anamnéza dvojčat

Období prenatální a perinatální

Dvojčata přišla na svět předčasně, a to v 35. týdnu gestace, narodila se císařským řezem. Dvojče A vážilo 1510 g a dvojče B 1815 g, časová prodleva mezi nimi byla jedna minuta. Tato dvojvaječná dvojčata se odlišovala svou aktivitou již v raně perinatálním období, prvorozené dvojče bylo spíše aktivní, zatímco druhorozené se projevovalo spíše pasivně.

Dvojčata setrvala v inkubátoru po dobu jednoho měsíce, poté byla propuštěna do domácího prostředí.

Období do jednoho roku života

Dívky byly kojeny po dobu tří měsíců.

Matka si nevzpomněla na vývojové mezníky, co se týče např. napodobivého žvatlání, prvních slov a vět. Dodává, že komunikovat začaly poměrně brzy, reagovaly na nejbližší okolí smíchem a projevovaly zájem o okolí.

Prvorozené Ema v šesti měsících podstoupila operaci tříselné kýly, Lola nebyla během svého života hospitalizována ani jednou.

Rovněž záznamy o motorických dovednostech nebyly vedeny, proto nemůžeme určit, kdy začaly stát, lézt a podobně. Matka s dcerami docházela na fyzioterapii a cvičily pomocí Vojtovy metody, přesný důvod matka nevedla. Chůze nastoupila v roce a čtyřech měsících. Matka uvádí, že motorické dovednosti si dívky osvojily později v porovnání s normou.

Matka uvádí, že se v prvním roce života dvojčat cítila značně unaveně.

Období od jednoho roku do tří let

Rozvoj motorických dovedností, ale také rozvoj řeči byl podporován pohybovým kroužkem zaměřeným na sportovní aktivity, ten dívky začaly navštěvovat okolo druhého roku.

Dudlík dívky užívaly asi do dvou let a tří měsíců, maminka dodává, že již v porodnici se naučily na klasický kulatý dudlík a dlouho jej vyžadovaly.

Matka uvedla, že první slova, ale i dvouslovné věty začaly dívky tvořit hned v obou jazycích. V komunikaci mezi sebou rovněž využívají obou jazyků. Jazyky střídají náhodně, většinou jsou ovlivněny tím, se kterým z rodičů právě mluví, případně jazykem filmu, na který se právě dívají. V tomto věku začalo také míchání jazyků. K míchání docházelo v rámci gramatických struktur nebo skládání česko-anglických vět, což přetrvává dodnes. Maminka uvádí příklad: „*kamarádka kolektuje petshopáky.*“

Matka hodnotí vývoj řeči dvojčat jako opožděný za vývojem řeči dětí narozených samostatně. Řeč dvojčat u nich nezaznamenala. „*Nepamatuji si nic zvláštního, co by se odlišovalo od komunikace s dospělými.*“

Mezi dívkami není výrazná rivalita. Od malička mají jiné zájmy, vybírají si i jiný typ hraček, pouze zřídka došlo k přetahování. Při vhodné příležitosti se v tomto období zajímaly o hru s ostatními dětmi.

Období od tří do šesti let

Okolo třetího roku začaly dívky docházet na logopedii. U Emy bylo logopedem indikováno přestřížení podjazykové uzdičky.

U Loly se objevila histaminová intolerance.

Dívky nastoupily ve třech letech do mateřské školy. Adaptace probíhala bez větších problémů, prvorozené dvojče mělo větší potíže, ale ty během týdne odezněly a poté se do MŠ začaly těšit.

Obsah slovníku v tomto věku hodnotí matka jako přiměřený. Nedokáže určit, kdy se u nich začaly vytvářet gramaticky správné věty, jelikož je tvoří nesprávně dodnes. Na otázku, zda jim vrstevníci rozumí vždy, odpovídá: „*Prý víceméně ano.*“

Stává se, že někdy chce okolí s dívkami mluvit anglicky a využít jejich výhody. Rovněž dochází k situacím, kdy jim okolí nerozumí z důvodu použití anglického slova ve větě. Maminka také často bývá v postavení, kdy slouží jako slovník, když dvojčata chtějí něco sdělit tatínkovi, ale nemohou najít český ekvivalent.

U obou dívek dominuje pravá ruka, před nástupem do školy bylo matce sděleno, že dvojče A má zkříženou laterálníitu.

5.5.3 Charakteristiky dvojčat

Ema

Prvorozená dívka je činorodá, někdy až na hranici hyperaktivity. Má pečující povahu, je praktická. Ráno nezahálí, můžeme ji označit za ranní ptáče. Má velmi ráda rukodělné a výtvarné aktivity jako je šití, vaření, móda.

Lola

Druhorozená dívka je velice kamarádká a bystrá. Má soutěživou povahu. Ve škole je lépe soustředěná a dosahuje lepších studijních výsledků. Na rozdíl od své sestry je aktivní spíše večer, můžeme jí označit za sovu. Odlišné jsou i její zájmy, mezi ty patří hlavně příroda, zvířata a sport.

5.6 Rodina 6

Martin a Sebastian

Rok a měsíc narození: prosinec, 2017

<i>Dvojčata</i>	Zygozita	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A – Martin	jednovaječná	♂	2,4	ČJ, dialekt	žádná
B – Sebastian	jednovaječná	♂	2,4	ČJ, dialekt	žádná

Tabulka 9 Základní informace o dvojčatech Martin a Sebastian

5.6.1 Rodinná anamnéza

Jedná se o pětičlennou rodinu. Otcí je 28 let, má středoškolské vzdělání a pracuje jako zámečnick. Matka je o rok mladší než otec, má střední vzdělání s maturitou a je na mateřské dovolené. Nejstarším dítětem je šestiletá dcera. Rodinu doplňují chlapečci Martin a Sebastian, kteří v době rozhovoru mají 2 roky a čtyři měsíce. Rodina žije v rodinném domě a jejich ekonomické poměry jsou velmi dobré. Matka uvedla, že náboženství rodiny je katolictví.

Tato rodina je specifická tím, že oba dva rodiče jsou Češi, avšak oba pocházejí z oblasti Těšínského Slezska. Jejich jazykem je tedy čeština a dále hovoří dialektem „po naszymu“, typickým pro tuto oblast. Přepínání mezi těmito jazyky je pro ně zcela automatické a přirozené. Rodiče mezi sebou hovoří nářečím a s dětmi komunikují česky. Prarodiče i blízcí kamarádi, se kterými se rodina pravidelně stýká, rovněž užívají dialektu. Matka se o problematiku bilingvismu nikdy blíž nezajímala.

Sestra dvojčat byla na jejich příchod na svět připravena a dle slov maminky je přijala „naštěstí dobře“, vychází s nimi výborně a mamince často pomáhá s výchovou a je pro ně také mluvním vzorem.

5.6.2 Osobní anamnéza dvojčat

Prenatální a perinatální období

Chlapci se narodili akutním císařským řezem v 36. týdnu, císařský řez byl plánovaný, matce však praskla plodová voda o tři dny dříve před plánovanou sekci, k vážným komplikacím nedošlo. Dvojče A vážilo 2890 g a dvojče B 2620 g, časová prodleva mezi nimi byla pouhá minuta. Objevila se u nich novorozenecká žloutenka, další zdravotní komplikace neměli. Porodníci opustili již po jednom týdnu.

Období do jednoho roku života

Ve dvou měsících se u Martina objevily horečnaté stavy (okolo 40 °C), měl vysoké hodnoty CRP a musel být čtyři dny hospitalizován na oddělení JIP. Po čtyřech dnech se prokázala angína a byl odeslán domů, dvojče Sebastian rovněž prodělal angínu, ale nemusel být hospitalizován, brzy u obou zafungovala antibiotika. Ve třech měsících Sebastian onemocněl laryngitidou a musel být hospitalizován na dětském oddělení. Tentokrát se situace vyměnila a Martin prodělal lehčí průběh bez hospitalizace. K dalším onemocněním či úrazům již v průběhu jejich života nedošlo.

Psychomotorický vývoj probíhal v normě. Jednovaječná dvojčata dosahovala milníků vždy ve stejném měsíci. Chlapci se začali otáčet na bok ve čtyřech měsících, seděli okolo sedmi měsíců, lezli v devíti měsících, stoj bez opory nastoupil v jednom roce a chodit začali v roce a třech měsících.

Napodobivé žvatlání nastoupilo okolo šestého měsíce, první slovo se objevilo v desátém měsíci. Maminka uvádí, že imitace gest nastoupila v patnácti měsících, chlapci si pomocí gesta dokázali říci, o co zrovna potřebovali.

Společnou hru matka zaznamenává až okolo roku a půl života chlapců. Jako příklad společné oblíbené hry uvádí pouštění autíček.

Subjektivní pocity matky v průběhu prvního roku života dvojčat charakterizuje slovo únava. Později si však s dvojčaty a starším dítětem vytvořili jakýsi režim, který dodržují dodnes. Maminka uvádí, že se zavedením režimu, si náročnou úlohu rodičovství začala užívat.

Období od jednoho do dvou let a čtyř měsíců života

Maminka uvádí, že vývoj řeči u dvojčat shledává opožděným. Má srovnání se starší dcerou, která již v roce a půl hovořila ve větách. Argumentuje takto: „*Myslím, že ano, možná tím, že jsou dva a hlavně u kluků to bývá pomalejší.*“ Nyní chlapci používají pouze jednoslovné výpovědi. Matka charakterizuje jejich slovník těmito slovy: *mama, tata, auto, Eli, babi, mňam, ano, ne.*

Matka se domnívá, že se u nich vyskytuje řeč dvojčat, velmi často komunikují mezi sebou svým vlastním jazykem a vypadá to, že jeden druhému rozumí. Ve verbální komunikaci si vyměňují role, pro okolí to zní jako souvislá věta v jiném jazyce. Pro doplnění jsou zajímavá tato slova maminky: „*Dorozumívají se takhle často, je zábavné je pozorovat, ale po každém jejich rozhovoru jdou a udělají něco společně, takže si opravdu rozumí.*“ Avšak jejich nejbližší okolí (včetně matky) jim převážně nerozumí, chtějí-li něco vysvětlit či vyprávět. Pokud jim dá maminka na výběr ze dvou možností, nejlépe když je odpověď na otázku je *ano* nebo *ne*, dorozumí se vždy.

Přestože chlapci používají slova pouze v češtině, domnívá se matka, že jednou budou hovořit dialektem. Ten má v jejich rodině velkou tradici a snaží se jej předávat i mladým generacím. Šestiletá dcera již některá slova z dialektu zapojuje do češtiny. Právě ona se pokouší chlapce „naučit mluvit“, neustále se snaží, aby po ní něco zopakovali, dá se říct, že má na ně dobrý vliv.

Oba dva zatím používají pravou ruku při jídle a malování. V ostatních činnostech se nedá hovořit o vyhraněnosti.

5.6.3 Charakteristiky dvojčat

Martin

Prvorozené dvojče má flegmatickou povahu, v boji o hračku vždy raději ustoupí. Zajímá se více o přírodu, fascinují ho dinosauři. Má velmi pěkný vztah se svou sestrou. Vyžaduje víc tělesné blízkosti, rád se mazlí.

Sebastian

Druhorozené dvojče dosahuje vytouženého cíle pláčem. Více se vzteká než Martin a podle maminčiných slov „co si nevybrečí, to nemá“. Sebastian jeví větší zájem o auta a hospodářské stroje. Také se chová pěkně ke své sestře, ale nevyžaduje tolik fyzické blízkosti v podobě mazlení.

6 Diskuse

Na poli české odborné literatury nenajdeme téměř nikoho, kdo by se zabýval samotným jevem bilingvismu dvojčat. Z tohoto důvodu jsme tuto specifickou skupinu představili v praktické části práce prostřednictvím šesti případových studií. Výsledky výzkumu jsme shrnuli na základě odpovědí na stanovené výzkumné otázky. Je nutno podotknout, že výzkum se vyznačuje velice individuálním charakterem. S ohledem na kvalitativní design studie, nelze výsledky zobecňovat a považovat je za všeobecně platné.

Na výzkumné otázky, které byly stanoveny na počátku šetření, se podařilo odpovědět. Níže přinášíme jejich zodpovězení.

Výzkumná otázka č. 1: Jak probíhal vývoj řeči u této specifické skupiny?

S ohledem na povahu výzkumu nelze říci, jak probíhal vývoj řeči u celého vzorku, jelikož každá případová studie je jedinečná. Na samotný průběh vývoje řeči působí celá řada faktorů. Ty mohou souviset se způsoby nejen bilingvní výchovy, času, který rodiče věnují svým dětem, faktem, že děti pocházejí z dvoučetného těhotenství apod. Více se o tom zmiňujeme v teoretické části. Jedním z dalších faktorů působících na vývoj řeči u této specifické skupiny může být jejich nedonošenost. Pět párů dvojčat ze šesti se narodily před 38. týdnem, dvojčata z rodiny 2 ve 38. týdnu. **Čtyři matky z šesti uvedly OVŘ u svých dvojčat.** U rodiny 3 a také rodiny 4 byl vývoj řeči podpořen znakováním. **Všech šest maminek uvedlo, že se v prvním roce života dvojčat cítily velice unavené. Z tohoto důvodu si většina z nich nepamatuje vývojové mezníky v řečovém vývoji, jelikož je vzhledem k náročné péči nepovažovaly za důležité.** Některé z nich vzpomínají na první slovo. U dvojčat z rodin 1 a 2 to bylo v 9. měsíci, u dvojčat z rodin 3 a 6 v měsíci 10., u dvojčat z rodiny 4 v 7. měsíci a matka z rodiny 5 si na první slovo nevzpomíná, většina matek si také nevedla deníkové zápisy nebo si je nevedly natolik podrobně jako u sourozence narozeného samostatně (to potvrdily matky se starším i mladším sourozencem). Z logopedického hlediska nepříznivě ovlivní vývoj řeči také dlouhodobé užívání dudlíku. Užívání dudlíku se u každého páru značně liší (doba je vymezena v případových studiích), pouze matka z rodiny 3 uvedla, že dudlík chlapci nikdy neužívali.

Výzkumná otázka č. 2: Jaký vliv má na akvizici jazyka zygotita dvojčat?

Výzkumný vzorek tvoří čtyři páry monozygotních dvojčat a dva páry dizygotních dvojčat. Můžeme potvrdit, že v našem výzkumu vykazovaly obě dvě skupiny specifické znaky. Zatímco u monozygotních dvojčat postupovalo osvojování jazyka ve stejných etapách, u dizygotních tomu bylo jinak. Děti pocházející z dvojvaječných těhotenství se ve vývoji projevují jako děti narozené samostatně, také samotná akvizice jazyka je u každého z nich jiná. Dle našeho výzkumu se u nich objevují odlišné odchylky v řeči, individuální pro každého z nich. U monozygotních dvojčat jsou výsledky našeho výzkumu zajímavější, jelikož tyto děti se vyvíjejí velice podobným tempem, vyskytují se u nich velice podobné odchylky v řeči, nestojí-li ve vývoji žádná překážka. Například akvizice jazyka u dvojčat z rodiny 1 je pro oba chlapce charakteristická stejnými odchylkami, které plynou z bilingvní výchovy. Dále se dle teoretických poznatků hlavně u monozygotních dvojčat vyskytuje jev řeč dvojčat. Tento jev má na samotnou akvizici jazyka také výrazný podíl. **Autonomní jazyk jsme v našem výzkumu zaznamenali u tří párů monozygotních dvojčat ze čtyř.** Matky shodně uvádějí, že řeč dvojčat se začala objevovat s prvními slovy. Dvě matky uvedly, že tento jev postupně vymizel s nástupem do předškolního zařízení. Dvojčata z rodiny 6 nadále hovoří autonomním jazykem, jelikož jsou stále v domácím prostředí a nenavštěvují žádné zájmové kroužky ani předškolní zařízení. Matky dizygotních párů nic takového nezpozorovaly, čtvrtá matka monozygotních dvojčat nad tímto jevem chvíli přemýšlela, ale domnívá se, že se nejednalo o řeč dvojčat.

Výzkumná otázka č. 3: Jaký vliv má na akvizici jazyka pohlaví dvojčat?

V této práci je jeden pár dvojčat opačného pohlaví. Přestože motorický vývoj u těchto dvojčat probíhal odlišně, řečový vývoj matka popisuje téměř totožně. Takže v tomto případě nemůžeme soudit, zda má vliv na akvizici jazyka pohlaví. Uvážíme-li vliv pohlaví v rámci celého vzorku, neshledáváme žádné výjimečné okolnosti. **Můžeme tedy říci, že v našem výzkumu se vliv pohlaví na akvizici jazyka neprojevil.** Matka z rodiny 6 se domnívá, že pohlaví dvojčat může být také jedním ze zatěžujících faktorů na akvizici jazyka, ostatní matky si to nemyslí.

Výzkumná otázka č. 4: Vyskytuje se u této specifické skupiny opožděný vývoj řeči?

Opožděný vývoj řeči subjektivně potvrdily čtyři matky z šesti. Opoždění usuzují nejčastěji na základě vývoje řeči sourozenců nebo vrstevníků z blízkého okolí. Matka z rodiny 2 neshledává vývoj řeči svých dětí jako opožděný, popisuje pouze regresi řečového vývoje v jisté fázi jejich života, na tomto místě můžeme uvažovat o disharmonickém vývoji řeči. Matka z rodiny 3 považuje vývoj řeči svých dvojčat za fyziologický.

Výzkumná otázka č. 5: Může být OVŘ u této specifické skupiny způsoben její dvojí jinakostí?

S tvrzením, že za opožděným vývojem řeči dvojčat stojí dvojí jinakost, souhlasí matka z rodiny 1. Popisuje vývoj řeči staršího bratra, který měl v bilingvní výchově nastaven stejné podmínky, a u něj opoždění v řeči neshledala. Dále si myslí, že nemají takovou potřebu verbálně komunikovat, jelikož jsou dva a většinou si v komunikaci vystačí sami, v interakci s ostatními se doplňují a také mají srovnání se svým dvojčetem a svou řeč považují sami za adekvátní. Také matka z rodiny 4 sdílí podobný názor a toto tvrzení potvrzuje. Matka z rodiny 6 si myslí, že s tímto tvrzením může souhlasit, ale domnívá se, že větší vliv na opoždění má samotný fakt, že pocházejí z dvojčat a jsou mužského pohlaví, bilingvismus se může projevit jako zátěžový faktor v pozdějším věku. Na tomto místě si tedy dovolíme říci, že **tři matky z šesti se domnívají, že OVŘ u jejich dvojčat způsobuje také dvojí jinakost.** Ostatní tři matky nesouhlasí nebo na tuto otázku nemají názor.

Výzkumná otázka č. 6: Jaké jsou postoje matky k bilingvistu?

Postoje matek k fenoménu bilingvistu obecně jsou ve všech šesti případech kladné. **Dvojjazyčnost vnímá všech šest matek jako pozitivní součást života svých rodin.** Čtyři matky z šesti potvrzují, že si ve své výchově striktně zakládají na tom, aby každý z rodičů mluvil svým rodným jazykem. Matka z rodiny 2 uvedla, že ona sama vlivem toho, že musí také v práci užívat češtinu, na děti mluví spíše česko-slovensky než česky. Matka z rodiny 6 na své děti mluví česky, stejně tak její partner. V jiném případě užívají dialekt, který děti slyší, když se rodiče baví mezi sebou a v interakci s blízkým okolím, které rovněž hovoří dialektem. Pět matek z šesti uvedlo, že své děti vychovávají spíše intuitivně a neužívají žádných metod bilingvní výchovy, matka z rodiny 3 studovala odbornou literaturu a díky tomu oba s manželem užívají komunikační strategii „jeden člověk, jeden jazyk“, kterou ale

přirozeně užívají i ostatní rodiny, vyjma rodiny 6. Matka z rodiny 2 chtěla předejít obtížím, které přináší dvojí jinakost a pro podporu komunikace se ze svého vlastního zájmu rozhodla pro znakování s miminky.

Výzkumná otázka č. 7: Vyskytuje se mezi dvojčaty odlišná lateralita?

Odpověď „ano“ můžeme konstatovat u jednoho páru dvojčat, který byl předmětem našeho výzkumu. **Odlišnou lateralitu jsme zaznamenali u jednoho páru monozygotních dvojčat**, o kterém pojednává případová studie rodiny 3. V souvislosti s tímto faktem jsme měli možnost přinést náhled na fenomén zrcadlových dvojčat, který je detailněji popsán v teoretické části diplomové práce. U dvojčat z rodiny 6 nelze s ohledem k věku určit vyhraněnost lateralitu, také u dvojčat z rodiny 4 je věk pro určení lateralitu poměrně nízký, ale matka se domnívá, že se nebude dále měnit. U dalších dvojčat je lateralita shodná a lze ji také označit za vyhraněnou.

Realizace této práce s sebou přinášela také své **limity**. Za jeden z nich považujeme subjektivitu výzkumníka, která se odráží v případových studiích. Dále nemožnost uskutečnit všechny rozhovory během osobního setkání. V průběhu Skype rozhovoru jsme neměli možnost pozorovat interakci matka-dítě a rovněž jsme zaznamenali kratší dobu rozhovoru, z čehož plyne méně informací pro následnou tvorbu případové studie. Původní očekávaný vzorek byl 9 rodin. Reálných 6 rodin je pro vytvoření kvalitativního výzkumu dostačující. Avšak se domníváme, že navýšení výzkumného vzorku by přineslo ještě více zajímavých poznatků. Před uskutečněním samotných výzkumných rozhovorů jsme očekávali spolupráci i s multilingvními rodinami, které se nakonec výzkumného šetření nezúčastnily. Nyní je výzkum zaměřen pouze na bilingvní rodiny. Za další limit považujeme nemožnost provést hlubší analýzu případů na základě vlastní diagnostiky samotných dvojčat, a to hlavně z důvodu předem nastavených podmínek a dohodou s matkami dvojčat.

Při realizaci práce jsme se také zamýšleli nad **etickými aspekty**. Matky byly osloveny na základě předešlé virtuální korespondence (Messenger, e-mail, WhatsApp) obeznámeny se základními stanovisky výzkumu. Byl jim předem zaslán informovaný souhlas s pořízením audionahrávky výzkumného rozhovoru. Před samotným výzkumným rozhovorem a také po něm probíhala neformální konverzace pro navození příjemné atmosféry, která nebyla zaznamenávána na diktafon. V průběhu rozhovoru nemusely respondentky odpovídat na

otázky, které jim byly nepříjemné. Při tvorbě samotného rozhovoru jsme se snažili klást zřetel na citlivost samotných otázek, i přesto jsme se během rozhovoru u jedné matky setkali s upozorněním na subjektivní senzibilitu jedné z otázek.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo analyzovat bilingvismus u specifické skupiny dvojčat. Jak již bylo zmíněno, v našich podmínkách není příliš autorů zabývajících se touto problematikou. Poznatky o dvojčatech shrnuje ve svých publikacích nejčastěji autorka Klára Vítková Rulíková, avšak tyto knihy jsou svou povahou cíleny spíše na rodiče. O bilingvistu najdeme v roce 2020 již větší spektrum publikací, jelikož je stále více aktuálním a naléhavým tématem. Tato diplomová práce má sloužit jako průsečík těchto fenoménů, o kterých jsme našli zmínky v některých zahraničních zdrojích a dále je uplatnili v teoretické části. Téma diplomové práce bylo zvoleno na základě osobní zkušenosti a také zajímavosti a aktuálnosti samotné dvojjazyčnosti.

V části teoretické byl bilingvismus vymezen v první kapitole, která byla dále rozpracována do dílčích podkapitol – terminologické vymezení, dělení bilingvistu a bilingvní rodina. Druhou kapitolou byl popis akvizice jazyka, a to u monolingvních jedinců, bilingvních jedinců a dvojčat. Ve třetí kapitole jsme teoreticky popsali skupinu dvojčat, podkapitoly se týkaly vícečetné gravidity, dělení dvojčat, vztahů dvojčat v rodině, identity dvojčat a laterality dvojčat. Teoretické poznatky sloužily jako pilíř pro poznatky praktické.

Praktickou část tvořily kapitoly Výzkumné šetření, Případové studie a Diskuse. Hlavní i dílčí cíle diplomové práce byly naplněny, a to především prostřednictvím případových studií, které tvoří důležitou část této práce. Studie případů byly rozděleny na rodinnou anamnézu, osobní anamnézu obou dvojčat a individuální charakteristiky dvojčat, díky kterým jsme se snažili více porozumět osobnosti každého z nich, jelikož matky často o dvojčatech mluvily jednotně. V další části, kterou jsme nazvali Diskuzí, se ohlížíme za celým procesem tvorby práce a odpovídáme na další velice podstatnou část šetření, a to výzkumné otázky.

Samotný výzkumný rozhovor s matkami dvojčat, který byl citlivě transformován do případových studií, přinesl mnoho nových poznatků na pole logopedické, ale také nástin do této specifické problematiky, který může sloužit například dalším rodičům bilingvních dvojčat. V případě, kdy jsme to považovali za zajímavé a přínosné, přepsali jsme přesná slova matek jako součást případových studií. Tuto skutečnost lze považovat za přidanou hodnotu, která dodává jednotlivým studiím autenticitu.

Doporučení pro praxi a další výzkum

Domníváme se, že doporučené rady by mohly směřovat k odborníkům, ale i široké veřejnosti, kteří se ocitnou v interakci s bilingvními dvojčaty. Rádi bychom je podnítili, aby zohledňovali jejich původ, který je součástí jejich kultury, aby nezapomínali také na vlastní identitu každého z dvojčat a co je hlavní, aby dbali na nespočet faktorů, které jsou příznačné pro tuto ojedinělou skupinu a můžou je v jistých směrech negativně ovlivnit. Z logopedického hlediska můžeme hovořit o opožděném vývoji řeči, odchylkách v řeči, které přináší bilingvismus, ale také kombinování několika jevů, o kterých hovoříme v této diplomové práci. Velký přínos v tomto směru tedy spatřujeme v informování zmíněné široké veřejnosti a také odborníků jako jsou učitelé v předškolním či základním vzdělávání, kteří mohou děti v jejich raném věku výrazně ovlivnit.

Tuto práci lze dále vnímat jako podnět pro další výzkumné šetření. Práci by bylo vhodné rozpracovat podle dílčích oblastí, pouhý autonomní jazyk dvojčat či lateralita u dvojčat jsou dle našeho názoru velice zajímavým tématem pro samotný výzkum. Zůstaneme-li u hlavního cíle této práce, tedy analýzy bilingvismu u dvojčat, považujeme za zajímavé rozšířit výzkumný vzorek o další rodiny. Přidanou hodnotu by další práci přinesly rodiny z multilingvního prostředí, což bylo také původním záměrem tohoto šetření. Rovněž se domníváme, že zúžit výběr vzorku pouze na monozygotní páry dvojčat by přineslo cenné informace. V neposlední řadě rozšířit výzkum o práci se samotnými dvojčaty v podobě logopedické diagnostiky.

Použitá literatura

ARCE, E. 2010. *Twins and supertwins: a handbook for early childhood professionals*. St. Paul, MN: Redleaf Press. ISBN 978-1-60554-030-6.

BAKER, C. *A parents' and teachers' guide to bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters, 1995. ISBN 185359265X.

BARRON-HAUWAERT, S. 2004. *Language strategies for bilingual families: The one-parent-one-language approach*. Clevedon: Multilingual Matters. ISBN 1-85359-715-5.

BLOOMFIELD, L. *Language*. 1. vyd. London: George Allen and Unwin, 1935.

BYTEŠNÍKOVÁ, I. 2012. *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3008-0.

BYTEŠNÍKOVÁ, I. 2007. *Rozvoj komunikačních kompetencí u dětí předškolního věku*. Brno: Masarykova univerzita Brno. ISBN 978-80-210-4454-8.

CUMMINS, J. BICS and CALP: Empirical and Theoretical Status of the Distinction. HORNBERGER, Nancy H., ed. *Encyclopedia of Language and Education* [online]. Boston, MA: Springer US, 2008, s. 487-499 [cit. 2019-11-17]. DOI: 10.1007/978-0-387-30424-3_36. ISBN 978-0-387-32875-1. Dostupné z: http://link.springer.com/10.1007/978-0-387-30424-3_36

ČERNÝ, J. 1998. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico. ISBN 80-85839-24-5.

ČERVENKOVÁ, B. 2019. *Rozvoj komunikačních a jazykových schopností: u dětí od narození do tří let věku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2054-3.

DANYI, P. *Komplikace vícečetného těhotenství*. [online]. 2016. [cit. 2020-02-11] Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanek/postgradualni-medicina/komplikace-vicecetneho-tehotenstvi-483649>

FIERRO, P. *Differences Between Mirror and Identical Twins* [online]. 2019. [cit. 2019-12-09]. Dostupné z: <https://www.verywellfamily.com/mirror-vs-identical-twins-2447139>

FIERRO, P. *Twin talk (Idioglossia)*. [online]. 2019. [cit. 2019-11-19]. Dostupné z: <https://www.verywellfamily.com/twin-talk-idioglossia-2447516>

- FIERRO, P. *What Are My Odds and Chances of Having Twins?* [online]. 2019. [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.verywellfamily.com/what-are-the-odds-what-are-my-chances-of-having-twins-2446682>
- HÁJEK, Z., E. ČECH a K. MARŠÁLEK, 2014. *Porodnictví: 3., zcela přepracované a doplněné vydání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4529-9.
- HARDING-ESCH, E. a P. RILEY, 2008. *Bilingvní rodina*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-358-1.
- HARTL, P. a H. HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HENDL, J. a J. REMR, 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1192-1.
- HORŇÁKOVÁ, K., S. KAPALKOVÁ a M. MIKULAJOVÁ, 2009. *Jak mluvit s dětmi od narození do tří let: od narození do tří let*. Praha: Portál. ISBN 9788073676124.
- CHRASTINA, J. 2019. *Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5373-6.
- KEREKRÉTIOVÁ, A. 2016. *Logopédia*. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-4165-3.
- KESSELOVÁ, J. 2008. Sémantické kategórie v ranej ontigenéze reči dieťaťa, In: Štúdie o detskej reči. SLANČOVÁ, Daniela (Ed.) Prešov: Prešovská univerzita, 2008. ISBN 978-80-8068-701-4.
- KIESTER, S. a E. KESTER, 2011. *Kdopak to mluví: Tajemství řeči kojence*. Praha: Ikar. ISBN 978-80-249-1542-5.
- KING, K. a A. MACKEY, 2007. *The Bilingual Edge: Why, When, and How to Teach Your Child a Second Language*. New York: Collins. ISBN 978-0-06-146249-8.
- KROPÁČOVÁ, J. 2006. *Výuka žáka s odlišným mateřským jazykem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1511-9.

- LECHTA, V. 1989. *Logopedické repetitórium: teoretické východiská súčasnej logopédie, moderné prístupy k logopedickej starostlivosti o osoby s narušenou komunikačnou schopnosťou*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství. ISBN 80-08-00447-9.
- LECHTA, V. ed., 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7.
- LEMAN, K. 2016. *Sourozenecké konstelace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1100-6.
- MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 8024713624.
- MORGENSTERNOVÁ, M., L. ŠULOVÁ a L. SCHOLL, 2011. *Bilingvismus a interkulturní komunikace*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-678-3.
- NĚMEČKOVÁ M. *Vícečetných porodů je již méně*. [online]. 2016. [cit. 2020-02-11]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2016/12/vicecetnych-porodu-je-jiz-mene/>
- NEUBAUER, K. a kol. 2018. *Kompendium klinické logopédie: Diagnostika a terapie poruch komunikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1390-1.
- PRŮCHA, J. 2011. *Dětská řeč a komunikace: poznatky vývojové psycholingvistiky*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3603-7.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2001. *Pedagogický slovník*. 3. rozšíř. a aktual. vyd. Praha: Portál. ISBN 8071785792.
- ROZTOČIL, A., 2017. *Moderní porodnictví: 2., přepracované a doplněné vydání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5753-7.
- RUTTER, M. a W. YULE, 1987. *Language development and disorders*. Londýn: Mac Keith Press. ISBN 0-632-01522-5.
- SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, L. 2016. *Osvojování jazyka dítětem*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3341-1.
- SANDBANK, A. 1999. *Twin and Triplet Psychology: A Professional Guide to Working with Multiples*. London: Routledge. ISBN 0-203-36071-0.

- SCALISE, D. 2009. *Twin Sense: A Sanity-Saving Guide to Raising Twins—From Pregnancy Through the First Year*. New York: Amacom. ISBN 978-0-8144-1066-0.
- SEGAL, N. *Twins: Individual Identities and Common Bonds*. [online]. 2017, [cit. 2020-02-25]. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/twofold/201701/twins-individual-identities-and-common-bonds>
- SCHIEROVÁ, Z. *Čím je způsobeno, že jednovaječná dvojčata jsou jedno pravák a druhé levák?*. [online]. 2019. [cit. 2019-11-25]. Dostupné z: <https://www.prirodovedci.cz/zeptajte-se-prirodovedcu/3248>
- SKUTIL, M. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.
- ŠTEFÁNIK, J. 2000. *Jeden člověk, dva jazyky: dvojjazyčnost u dětí: predsudky a skutečnosti*. Bratislava: Academic Electronic Press. ISBN 8088880416.
- ŠULOVÁ, L., 2005. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0877-4.
- THORPE, K. *Twin children's language development*. [online]. 2006, Early Human Development, [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378378206000946>
- VITÁSKOVÁ, K. a A. PEUTELSCHMIEDOVÁ, 2005. *Logopedie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 8024410885.
- VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, K., 2009. *Co nevíte o dvojčatech*. Praha: Portál. ISBN 9788073676131.
- VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, K., 2016. *Dvojčata*. 2. rozšířené vydání. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-1346-2.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Strategie bilingvní výchovy.....	13
Tabulka 2 Třífázový model vývoje řeči	18
Tabulka 3 Přehled rodin	42
Tabulka 4 Základní informace o dvojčatech Marek a Jáchym.....	45
Tabulka 5 Základní informace o dvojčatech Jana a Petr.....	50
Tabulka 6 Základní informace o dvojčatech Simon a Jonas	53
Tabulka 7 Základní informace o dvojčatech Veronika a Valerie.....	57
Tabulka 8 Základní informace o dvojčatech Ema a Lola.....	61
Tabulka 9 Základní informace o dvojčatech Martin a Sebastian	64

Přehled zkratk

AJ	anglický jazyk
apod.	a podobně
č.	číslo
ČJ	český jazyk
dvojvaj.	dvojvaječné
jednovaj.	jednovaječné
MŠ	mateřská škola
NJ	německý jazyk
SJ	slovenský jazyk
tzv.	takzvaně
zejm.	zejména
ZŠ	základní škola

Seznam příloh

Příloha č. 1: Výzkumný rozhovor

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Příloha č. 1: Výzkumný rozhovor

<i>Rodina</i>	Jazyk	Národnost	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Náboženství
Matka						
Otec						

<i>Dvojčata</i>	Jednovaječná/ dvojvaječná	Pohlaví	Věk	Jazyky	Vzdělávací instituce
A					
B					

Období těhotenství - prenatalní období

Z kolikátého těhotenství dvojčata pochází?

Vznikla přirozeně nebo na základě umělého oplodnění?

Objevily se nějaké komplikace v těhotenství?

Období těsně před porodem, při porodu a těsně po porodu - perinatální období

Nastaly při porodu nějaké komplikace?

Rodila jste v termínu/ narodila se dvojčata předčasně?

Rodila jste vaginálně nebo císařským řezem?

Které z dvojčat se narodilo první? Jaká mezi nimi byla časová prodleva?

Kolik dvojčata vážila, když přišla na svět?

Odlišovaly se nějak už v raně perinatálním období? (klid, plačtivost atd.)

Objevila se u nich novorozenecká žloutenka?

Otázka na jednovaječná dvojčata: Víte co je to transfúzní syndrom? Netýkalo se to vašich dvojčat?

V jakém roce, měsíci se dvojčata narodila?

Po kolika dnech/týdnech jste si dvojčata odnesli domů?

Období do jednoho roku života – *zamyslete se prosím vždy nad rozdíly a podobnostmi u dvojčat*

Nastaly v tomto období nějaké komplikace? Úrazy, hospitalizace...

Jak dlouho jste dvojčata kojila?

Jak reagoval starší sourozenec na dvojčata? (mají-li)

Máte srovnání s vývojem dalších sourozenců? (mají-li)

Kdy (a jaké) jste zaznamenala (*pozn. maminkám vysvětlit konkrétně*)

- Broukání
- Žvatláni
- První slova

Kdy začala dvojčata imitovat vaše gesta?

Kdy začala dvojčata

- Otáčet se na bok
- Sedět
- Lézt
- Stát, chodit?

Znakovala jste s dvojčaty? Jaké znaky se naučila?

Kdy se u nich vyvinula hra? Kdy si začala hrát spolu? Měla hra nějaké zvláštnosti?

Jak jste se cítila v prvním roce života dvojčat?

Období od jednoho do tří let věku

Nastaly v tomto období nějaké komplikace? Úrazy, hospitalizace...

Navštěvovala jste s dvojčaty nějaké skupiny pro maminky s dětmi/ dvojčata?

Využila jste někdy služeb Klubu dvojčat a vícerčat, popř. jiných organizací?

Zkuste si rozpomenout na první slova, dvouslovné věty, kdy začaly skládat věty, jaké byly, v jakém jazyce?

Jak dlouho užívala dudlík?

Kdy začala chodit na nočník?

Popište neverbální komunikaci dvojčat v tomto období.

Zaznamenala jste u nich tzv. řeč dvojčat, vlastní jen pro ně dva? (některým maminkám jsem již vysvětlila, bude dovysvětleno)

Jaký jazyk používají pro komunikaci mezi sebou? Mezi ostatními sourozenci? (tehdy i teď, srovnajte)

Zaznamenala jste výraznější rozdíly ve vývoji řeči mezi dívkou a chlapcem? (pro maminky s dvojvaječnými dvojčaty s dívkou a chlapcem)

Rozuměla jste svým dvojčatům vždy? Setkala jste se s tím, že jim okolí nerozumí?

Jak se vyvíjel slovník dvojčat v tomto období? Popište jeho obsah.

Myslíte si, že vývoj řeči u Vašich dvojčat je opožděn za vývojem řeči dětí-jednotlivců?

Jak probíhala hra? Dělili se o hračky?

Zajímali se o hru i s ostatními dětmi? („vystačí si sami“?)

Byla/je mezi nimi rivalita? Měnil se nějak jejich vztah?

Navštěvovali v tomto období nějakého odborníka? (jakého, proč)

Předškolní období (do 6 let věku)

Nastaly v tomto období nějaké komplikace? Úrazy, hospitalizace...

Kdy začala tvořit věty gramaticky správně?

Navštívili jste v tomto období nějakého odborníka? Byl potřeba odklad školní docházky? Jak probíhalo vyšetření, co vám bylo sděleno?

Setkala jste se někdy s nepochopením /odsouzením okolí, co se týká jejich řeči? Máte negativní zkušenost?

Jak probíhala adaptace do MŠ?

Jak se obsahově vyvinul slovník?

Rozumí jim vrstevníci vždy?

Další otázky

Jakým jazykem mluvíte s partnerem?

Jakým jazykem mluvíte, jsou-li v přítomnosti děti?

Preferují dvojčata při komunikaci jeden z jazyků?

Můžete své děti (dvojčata) popsat? Jaké jsou jejich povahové zvláštnosti, charakteristiky apod.?

Kdy jste se poprvé doslechla o bilingvistu?

Vychováváte své děti podle některé z metod bilingvní výchovy?

Snažila jste se v této oblasti nějak vzdělat, studovala jste literaturu apod.?

Jakým způsobem komunikujete s dítětem?

Setkáváte se či máte v okolí nějaké jiné bilingvní rodiny?

Setkávají se dvojčata s nějakými problémy ve vztahu ke dvojjazyčnosti?

Jsou dvojčata pravoruké, levoruké?

Ve kterém roce se začala projevovat vyhraněná laterální?

Je něco dalšího, co byste chtěla uvést?

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s využitím výzkumného rozhovoru

zaznamenaného pro účely diplomové práce s předpokládaným názvem

Problematika bilingvismu u dvojčat.

Já _____, souhlasím s poskytnutím výzkumného rozhovoru Kláře Gaňové pro účely diplomové práce vedené na Ústavu speciálněpedagogických studií Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí diplomové práce je Mgr. Adéla Hanáková, Ph.D.

Rozhovory budou realizovány během Skype rozhovoru nebo při osobním setkání, prostřednictvím zařízení zaznamenávající zvuk. Veškeré osobní údaje budou citovány anonymně, tak aby je nebylo možné ztotožnit s danou osobou, a budou použity pouze v souvislosti s diplomovou prací.

V _____

dne _____

Podpis _____

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Klára Gaňová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Adéla Hanáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Problematika bilingvismu u dvojčat
Název v angličtině:	The issue of bilingual twins
Anotace práce:	Tato diplomová práce pojednává o problematice bilingvismu u dvojčat. Je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Teoretickou část tvoří tři stěžejní kapitoly: Bilingvismus, Akvizice jazyka a Dvojčata. Praktická část vymezuje výzkumné šetření, přináší šest případových studií a v závěru práce poskytuje diskuzi. Hlavním cílem této práce je analyzovat bilingvismus u specifické skupiny dvojčat.
Klíčová slova:	Bilingvismus, dvojčata, akvizice jazyka, vývoj jazyka, případová studie, logopedie
Anotace v angličtině:	This thesis deals with the issue of bilingualism in twins. It is divided into two parts – theoretical and practical. The theoretical part consists of three main chapters: Bilingualism, Language Acquisition and Twins. The practical part defines the research investigation, brings six case studies and at the end of the thesis is discussion. The main goal of this thesis is to analyze bilingualism in specific group of twins.
Klíčová slova v angličtině:	Bilingualism, twins, language acquisition, language development, case study, speech therapy
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Výzkumný rozhovor Příloha č. 2: Informovaný souhlas
Rozsah práce:	81 + 5 stran příloh
Jazyk práce:	Český jazyk